

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2011 – 2013**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Kateřina Susová

Zájmové vzdělávání dospělých

Praha 2013

**Vedoucí diplomové práce:
Doc. PhDr. Dobromila Trpišovská, CSc.**

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2011 – 2013

DIPLOMA THESIS

Kateřina Susová

Leisure Adult Education

Prague 2013

**The Diploma Thesis Work Supervisor:
Doc. PhDr. Dobromila Trpiřovsk, CSc.**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Podpis:

Poděkování

Velice ráda bych poděkovala Doc. PhDr. Dobromile Trpišovské, CSc. za její trpělivost, ochotu, odborné rady a velmi cenné připomínky při vedení mé diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na problematiku zájmového vzdělávání dospělých. Teoretická část charakterizuje zájmové vzdělávání, definuje jeho cíle a funkce, identifikuje jeho postavení v rámci celoživotního vzdělávání a pojednává o legislativním rámci a současném stavu zájmového vzdělávání v České republice. Praktická část diplomové práce se zabývá zájmovým vzděláváním dospělých na území městské části Praha 8 spolu s vybranými institucemi v dané oblasti. V rámci průzkumného šetření je pomocí relevantních metod popsána oblast zájmového vzdělávání dospělých na území městské části Praha 8. Na základě zjištěných zkušeností, které jsou dále analyzovány a srovnávány, je vyhodnocen celkový obraz zájmového vzdělávání dospělých této lokality.

Klíčové pojmy

Celoživotní učení, celoživotní vzdělávání, financování zájmových aktivit, informace o nabídce zájmového vzdělávání, instituce zájmového vzdělávání, neformální vzdělávání, pracovníci a účastníci zájmového vzdělávání, rozhovory, volný čas, vzdělávání dospělých, zájmové vzdělávání dospělých.

Annotation

The aim of my Diploma thesis is to describe the leisure education of adults. The theoretical part explains the main characteristics of the leisure education, defines its goals and its functions, indicates its position in the field of life-long education and deals also with the legislative questions and the actual situation of the leisure education of adults in the Czech Republic.

The empirical part of my Diploma thesis treats the leisure education of adults along with a few selected institutions in the Prague 8 Municipal District. The conducted survey and the relevant methods reveal the current conditions of the leisure education of adults in the Prague 8 Municipal District. The discovered information are further analysed and used as a bases for the final evaluation of the exact situation of the leisure education of adults in that Prague's area.

Key words

Adult education, employees and the participants of the leisure education, financing of the leisure activities, free time, information about the offer of leisure education, interview, leisure educational institutions, leisure education of adults, life-long education, life- long, learning, non-formal education.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	
1. CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	11
1. 1 Od celoživotního vzdělávání k celoživotnímu učení.....	11
1. 2 Realizace a etapy celoživotního učení.....	15
1. 3 Vzdělávání dospělých	17
2. ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	20
2. 1 Terminologie základních a příbuzných pojmů	20
2. 2 Celková charakteristika zájmového vzdělávání dospělých	25
2. 2. 1 Funkce a cíle	27
2. 2. 2 Formy a metody	30
2. 2. 3 Druhy	32
2. 3 Volný čas dospělých	33
3. SOUČASNÁ POZICE ZÁJMOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH V ČR	37
3. 1 Institucionální zajištění zájmového vzdělávání dospělých	38
3. 2 Pracovníci v zájmovém vzdělávání dospělých	41
3. 3 Účastníci zájmového vzdělávání dospělých	42
3. 4 Zdroje informací o nabídce zájmového vzdělávání dospělých	45
3. 5 Financování zájmových aktivit pro dospělé	46
PRAKTICKÁ ČÁST	
4. ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH NA PRAZE 8	47
4. 1 Seznam zájmových institucí pro dospělé na území MČ Praha 8	48
4. 2 Popis vytipovaných zájmových institucí pro dospělé na území MČ Praha 8	51
5. METODOLOGIE PRŮZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	57
5. 1 Cíl průzkumného šetření	58
5. 2 Realizace průzkumného šetření a složení průzkumného souboru.....	60
6. VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU	62
6. 1 Shrnutí průzkumu	74
6. 2 Doporučení průzkumu	77
ZÁVĚR	79
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	81
SEZNAM TABULEK	85
SEZNAM PŘÍLOH	85
SEZNAM ZKRATEK	85

ÚVOD

V současnosti je zpravidla ve středu zájmu vzdělavatelů i vzdělávaných především oblast profesního vzdělávání, která je zaměřena zejména na ekonomickou funkci. Udržovat a prohlubovat znalosti ze své profese, případně získat novou kvalifikaci, je nepochybně žádoucí i nutné a přispívá k lepšímu uplatnění pracovní síly na trhu práce, avšak neméně významnou součástí lidského života je i volný čas. Oblast zájmového vzdělávání, o kterém tato diplomová práce pojednává, s volným časem velice úzce souvisí. Zájmové vzdělávání se může stát kompenzací jednostranné zátěže v zaměstnání, přinášet člověku pocit seberealizace a uspokojení, který zdaleka ne vždy nachází právě ve své práci, a může rovněž značně přispívat k rozvoji osobnosti a celkové kultivaci člověka. V dnešní rychle se rozvíjející společnosti si již nevystačíme s poznatky získanými ze školních let, vzděláváme se v průběhu svého života, aniž bychom si to vůbec uvědomovali. Je proto na místě věnovat i této oblasti vzdělávání dospělých náležitou pozornost.

Zájmové vzdělávání může tedy fungovat jako druhá strana váhy, na níž se na straně jedné nachází profesní zátěž, která člověka může občas vyčerpávat, a na straně druhé nasycení svých zájmů a potřeb. Toto vzdělávání je nedílnou součástí našich životů a člověk, který se mu věnuje, tak činí většinou dobrovolně, aniž by očekával primární zisk. Rozvíjení svých zájmů a potřeb může člověku pomoci i ve složitých nebo neočekávaných situacích, jako je například nezaměstnanost, nemoc v rodině, úraz, rozvod apod. Bohužel většinou se jedná o problematiku, která v současné době leží na okraji andragogického i společenského zájmu.

Osobní motivací k navržení samotného tématu diplomové práce „*Zájmové vzdělávání dospělých*“ byla tužba hlouběji proniknout do této problematiky a získat znalosti o realizaci zájmového vzdělávání dospělých v praxi a zjistit co nejvíce informací z tohoto oboru v místě, kde žiji a současně i pracuji.

Předložená diplomová práce je rozdělena na dvě části po třech kapitolách, a sice teoretickou a praktickou.

První kapitola teoretické části „*Celoživotní vzdělávání dospělých*“ se zabývá problematikou celoživotního vzdělávání a celoživotního učení. V konceptu celoživotního vzdělávání jsou pak objasněny jeho části, které společně vytvářejí jeden homogenní celek a jsou vzájemně provázány, avšak současně určují povahu jednotlivých způsobů vzdělávání. S tím souvisí i vzdělávání dospělých a zájmové vzdělávání dospělých, které v kontextu celoživotního vzdělávání hraje velmi významnou roli. Můžeme zde tedy spatřit rozsáhlou škálu možností v učení, ale i proměnu samotné koncepce a organizace vzdělávání.

V druhé kapitole teoretické části „*Zájmové vzdělávání dospělých*“ přiblížím některé základní pojmy z této oblasti, ale i pojmy příbuzné, které byly používány v různých časových obdobích. V této kapitole bude věnována podstatná část práce zájmovému vzdělávání dospělých, neboť je stěžejním pojmem daného tématu. Bude zde podrobně podána jeho definice, funkce a cíle, druhy, metody. Současně zde bude poskytnut i prostor týkající se oblasti volného času dospělých, kterého lze využít právě k zájmovému vzdělávání pro dospělé.

Ve třetí kapitole teoretické části „*Současná pozice zájmového vzdělávání dospělých v ČR*“ popíši současný stav, ve kterém se zájmové vzdělávání v České republice nachází. Dále se zmíním jak o pracovnících, tak o účastnících zájmového vzdělávání dospělých a o institucionálním zajištění zájmového vzdělávání pro dospělé. V poslední řadě na závěr této kapitoly i celé teoretické části ještě objasním financování zájmových činností pro dospělé a zdroje informací o nabídce zájmového vzdělávání dospělých.

V praktické části práce pak aplikuji teoretické poznatky na praktické řešení. Cílem této části diplomové práce je analyzovat situaci zájmového vzdělávání na území městské části Praha 8, kde žiji, pracuji a trávím zde i svůj volný čas. Pokusím se tedy popsat nabídku zájmového vzdělávání, posoudit samotnou přípravu zájmových aktivit a vyhodnotit současný stav zájmového vzdělávání dospělých v této lokalitě.

V první kapitole praktické části „*Zájmové vzdělávání dospělých na území MČ Praha 8*“ stručně popíši toto území a následně se pokusím uvést výčet všech zjištěných zájmových institucí a organizací pro dospělé v této lokalitě. Podrobněji pak popíši

vytipované instituce zájmového vzdělávání dospělých, které mají širší oblast zájmu nebo dlouholetou tradici.

V druhé kapitole praktické části nazvané „*Metodologie průzkumného šetření*“ se již budu věnovat průzkumnému šetření, použitým metodám a zvolenému průzkumnému vzorku. V této části bude předložena i analýza strukturovaného rozhovoru, která přispěje k nalezení odpovědi na hlavní průzkumnou otázku: „*Jaká je charakteristika vytipovaných zájmových vzdělávacích institucí na území městské části Praha 8 a jakým způsobem je připravovaná nabídka zájmových činností pro dospělé v těchto institucích?*“ Zároveň se v této části budu ptát po pravdivosti hypotéz týkajících se čtyř hlavních oblastí, a to: časový horizont, na který je vedena příprava zájmových aktivit a zda je ovlivněna aktuálními trendy, vlastní propagace daných institucí, případná vzájemná spolupráce a motivace klientů účastnících se zájmového vzdělávání.

V poslední, třetí kapitole praktické části „*Vyhodnocení průzkumného šetření*“ bude vyhodnocen strukturovaný rozhovor s vedoucími osobami vybraných zájmových institucí na území městské části Praha 8, ze kterého vyplyne, jaká je v této lokalitě nabídka a příprava zájmových aktivit a kurzů u těchto institucí a ověříme tak pravdivost stanovených hypotéz.

Cílem mé diplomové práce tedy bude detailně charakterizovat problematiku zájmového vzdělávání dospělých v kontextu celoživotního učení a analyzovat teoretickou základnu dané oblasti spolu se zhodnocením současné situace a legislativního rámce v České republice. Dále se pokusím v této práci poukázat na jednotlivé aspekty v zájmovém vzdělávání dospělých, nabídnout náhled na oblast zájmového vzdělávání pro dospělé v místě svého bydliště i pracoviště u vybraných institucí, které v této oblasti zastupují nejširší a nejzajímavější nabídku zájmových činností a podílí se podstatnou měrou na dění v oblasti zájmového vzdělávání na tomto území.

TEORETICKÁ ČÁST

1. CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Od časů zavedení povinné školní docházky Marií Terezií, arcivévodkyní rakouskou, královnou uherskou a českou, v roce 1774 zaznamenalo vzdělávání v naší společnosti značných změn. Zatímco dříve nebylo žádnou výjimkou, když se bezprostředně po ukončení základní školy nastupovalo do práce, dnes je situace zcela odlišná. Svoji vzdělávací dráhu se snažíme co nejdéle prodlužovat, aby naše šance na trhu práce byly co nejlepší. Svět se změnil a 21. století, ve kterém nyní žijeme, se vyznačuje vysokou dynamikou společenského i technologického rozvoje. Tato dynamika se do našich životů promítá převážně v podobě zvýšených nároků zejména na schopnosti adaptace a flexibility. Tím, že se neustále objevují další poznatky na vysoké vědecké úrovni a vyvíjí se stále nová a modernější technologie, můžeme dokonce mluvit o poznatkové explozi.

Pokud tedy chce jedinec obstát v rychlém vývoji současného globalizovaného okolí a pokud jej chce i současně ovlivňovat, nestačí mu již pouhé vzdělání, které získal ve svém mládí, ale naopak více než kdy jindy musí své znalosti, dovednosti a zkušenosti dále prohlubovat.¹

Z toho vyplývá nezbytnost růstu lidských zdrojů s důrazem na celoživotní vzdělávání, které napomáhá rozvíjet jeho schopnosti a získávat dovednosti umožňující reagovat na tyto požadavky a současně jej kultivovat.

1.1 Od celoživotního vzdělávání k celoživotnímu učení

Celoživotní vzdělávání je pojem, který již neoddelitelně patří k životu každého z nás. Jeho charakteristiku výstižně uvádí ve své knize zabývající se vzděláváním Bočková: „celoživotní znamená celý život trvajícím“, člověk se tedy může vzdělávat od

¹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – Nakladatelství Tauris, 2001 s. 15. [cit. 2012-09-22]. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

narození až do smrti. Autorka dále popisuje jedince, který má možnost se v průběhu celého svého života zapojit do vzdělávacího procesu. Je zde počítáno s přechodem od vzdělání, které je časově a obsahově uzavřené a situované do období dětství a mládí ke vzdělání, jež je otevřené a umožňuje tak člověku příležitost své vzdělání doplňovat, rozšiřovat, prohlubovat, či dokonce zcela měnit, a to podle aktuálních zájmů a potřeb. Pojetí vzdělávání jako přípravy pro život v tomto případě ustupuje pojetí vzdělávání jako průvodnímu jevu života.²

Charakterizovat celoživotní vzdělávání dle Bočkové lze takto:

- základem je potřeba permanentní kultivace člověka, včetně jeho rozvoje,
- má hlavní podíl na socializaci člověka a je hlavním nástrojem k vypracování se do příslušné kultury společnosti,
- díky tomu, že umožňuje přístup ke vzdělání komukoliv v kterémkoliv období života, je svou podstatou celoživotní vzdělání demokratické (do úvahy musíme samozřejmě brát individuální předpoklady a možnosti).³

Celoživotní vzdělávání má dále význam na společenský pokrok a rozvoj kvality života jedince. Kvalita života je v tomto případě myšlena jako jedincovo individuální vnímání své pozice v životě, v kontextu kultury a systému hodnot, v němž jedinec žije. Znázorňuje vztah jedince k jeho vlastním cílům, očekávaným hodnotám a zájmům. Obsahuje komplexním způsobem somatické zdraví, psychický stav, stupeň nezávislosti na okolí, sociální vztahy, víru, přesvědčení, a to vše ve vztahu k hlavním charakteristikám prostředí. Typickou vlastností celoživotního vzdělávání je dynamičnost, která dovoluje neustále se přizpůsobovat novým potřebám.

Myšlenka nutnosti a přínosu celoživotního vzdělávání není samozřejmě nová. Podíváme-li se do historie, zjistíme, že její kořeny můžeme zařadit již do antiky, kde koncepci celoživotního vzdělávání rozvíjeli především významní filozofové, Platón a Aristoteles. V této souvislosti nemůžeme opomenout ani zakladatele moderní pedagogiky Jana Amose Komenského a jeho systém výchovy pro každý věk –

² BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. 2. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP, 2002. s. 11. ISBN 80-244-0441-9.

³ Tamtéž.

pampaedie.⁴ Stále intenzivněji se pak tento koncept celoživotního vzdělávání rozvíjel v době osvícenství, ale reálných obrysů však začal nabývat až v poválečné době. Ekonomické a sociální změny v 60. letech 20. století, zejména rozvoj technologie nebo globalizace trhu, zapříčinily zvýšenou poptávku po kvalifikované pracovní síle, což vytvořilo tlak na tehdejší vzdělávací systémy. Reakcí na tuto situaci bylo otevření stávajících formálních školních systémů pro dospělé účastníky. Toto řešení se však po nějaké době ukázalo jako nedostačující, a to z toho důvodu, že školy neprokázaly svoji schopnost připravit člověka na měnící se životní situace. Jako přelomový se ukázal rok 1970, kdy UNESCO zveřejnilo koncept celoživotního vzdělávání, který byl následně rozpracován ve zprávě Mezinárodní komise pro rozvoj vzdělávání UNESCO a vydobyl si celosvětovou popularitu. Výsledkem všech výše uvedených snah byla celková změna pojetí vzdělávání, jak v životě jednotlivce, tak i celé společnosti. V tomto momentu začalo být celoživotní vzdělávání chápáno jako doprovodný jev celého života, ale i jako nástroj v boji proti sociálnímu vyloučení, nezaměstnanosti, proti politickým i ekonomickým problémům. V druhé polovině 70. let 20. století pod vlivem hospodářské recese se však stává prioritou boj proti nezaměstnanosti a zvýšení ekonomické konkurenceschopnosti. Koncept celoživotního vzdělávání ustupuje do pozadí. V 90. letech se na problematiku vzdělávání značně mění úhel pohledu. Tehdy se pod vlivem probíhajících změn (např. ropná krize, globalizace trhu, rozvoj informačních technologií, pád socialistického bloku atd.) vzdělání navrácí k již pozapomenutému konceptu, který ovšem získává zcela novou dimenzi jako koncept **celoživotního učení**.⁵

Tento koncept celoživotního učení, procházel stejně jako koncept celoživotního vzdělávání vývojovými etapami. V prvopočátku se jednalo o koncept nazvaný permanentní vzdělávání Rady Evropy, zdůrazňoval podporu rovnosti vzdělávacích příležitostí. Dále následoval koncept periodického vzdělávání OECD, který měl za cíl změnit neustále se prodlužující, málo efektivní a především nákladné počáteční

⁴ Pojem *pampaedie* se poprvé objevuje v Komenského knize *Obecná porada o nápravě věcí lidských* a zahrnuje univerzální zušlechťování celého lidského pokolení. Komenský píše, že „přejeme si, aby tak k plnému lidství mohl být vzděláván ne nějaký jeden člověk nebo několik jich nebo mnoho, nýbrž všichni lidé vespolek, i každý zvlášť, mladí, staří, bohatí i chudí, urození i neurození, mužové i ženy, zkrátka každý, komu dostalo se údělu narodit se člověkem.“

⁵ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 13-15. ISBN 978-80-7367-551-6.

vzdělávání. Koncept celoživotního učení byl podrobně rozpracován ve zprávě Mezinárodní komise pro vzdělávání UNESCO z roku 1996 jako tzv. Delorsova zpráva, která popisuje především proces individuálního učení jako vlastní aktivitu jedince.⁶

K zdůraznění nutnosti vlastního aktivního přístupu jedince je podle Palána právě užívání pojmu učení místo pojmu vzdělávání. Autor dále uvádí, že celoživotní učení má jak svou vertikální polohu, což je strana nabídky, tak i polohu horizontální, tj. stranu poptávky, která má zajišťovat možnost učení a přístupu ke vzdělání.⁷

Pokud se budeme snažit shrnout všechny dosavadní popsané poznatky o celoživotním vzdělávání a celoživotním učení, může nám být nápomocna tabulka podle Šeráka a Dvořákové, která jednoduše a výstižně prezentuje rozdíly těchto dvou konceptů:

<i>Celoživotní vzdělávání</i>	<i>Celoživotní učení</i>
rozvoj v 60. a 70. letech 20. století	rozvíjí se od poloviny 90. let 20. století
orientace na společnost	orientace na jedince
důraz kladen na strukturu a instituce	důraz kladen na aktivitu jedince
holistické pojetí	užší (ekonomizující pojetí)
prostředek kultivace jedince	nástroj k uplatnění se na trhu práce
hlavním cílem komplexní rozvoj jedinců a komunit	hlavním cílem přizpůsobování se novým podmínkám v měnícím se světě práce
zapojení do celoživotního vzdělávání chápaného jako jedno ze základních občanských práv	zapojení do celoživotního učení chápaného jako nutný předpoklad k uplatnění na trhu práce
důraz na význam neformálního vzdělávání	zdůrazněn význam informálního učení

Tab.č. 1: Rozdíly konceptu celoživotního vzdělávání a konceptu celoživotního učení (Zdroj: Šerák, Dvořáková (2009), s. 25)⁸

⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie celoživotního učení ČR.* [online]. C 2007 s. 9-10. [cit. 2012-10-11]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/Zalezitosti_EU/strategie_2007_CZ_web_jednostrany.pdf

⁷ PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých.* Praha: Daha, 1997. s. 17. ISBN 80-902232-1-4.

⁸ ŠERÁK, M. a DVOŘÁKOVÁ, M. *Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých.* 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství, 2009. s. 19. ISBN 978-80-213-2001-7.

1.2 Realizace a etapy celoživotního učení

Důraz nutnosti provedení celoživotního učení demonstruje také Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha, ve které je jako jeden z bodů hlavní strategické linie vzdělávací politiky u nás uvedena realizace celoživotního učení pro všechny. „*Lidským potencionálem není možné v naší zemi plýtvat. Vytvořit širokou nabídku vzdělávacích příležitostí a zajistit spravedlivý přístup ke vzdělávání je tak jedním ze základních předpokladů, aby každému byla dána možnost najít si vlastní vzdělávací cestu a v průběhu celého života ji podle potřeb rozvíjet, doplňovat a korigovat.*“⁹

Celoživotní učení je tedy nutné vnímat jako homogenní celek, který dovoluje rozmanité a četné přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním. Hlavním cílem tohoto celku je získávání stejné kvalifikace a kompetence různými cestami v průběhu celého života, v podstatě vždy a všude. Vzhledem k tomu ani termín celoživotní plně nevyhovuje, protože zdůrazňuje pouze časovou dimenzi vzdělávání. Proto se v poslední době začíná objevovat i termín všeživotní (lifewide) učení, který zdůrazňuje, že učení probíhá ve všech prostředích a životních situacích. Zahrnuje vzdělávání formální, neformální a informální učení.¹⁰

Pro **formální vzdělávání** je typické, že probíhá ve formálních vzdělávacích institucích, především ve školách. S tím také souvisí další charakteristický znak tohoto typu vzdělávání, a to legislativní vymezení funkcí, obsahů, prostředků, cílů a způsobů hodnocení. Formální vzdělávání zahrnuje na sebe navazující vzdělávací stupně (základní, střední, vysokoškolský). Absolventi jednotlivých stupňů získávají potvrzení ve formě oficiálního a celospolečensky uznávaného certifikátu (vysvědčení, výuční list,

⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – Nakladatelství Tauris, 2001 s. 87-89. [cit. 2012-10-08]. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

¹⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie celoživotního učení ČR.* [online]. C 2007 s. 10-11. [cit. 2012-10-11]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/Zalezitosti_EU/strategie_2007_CZ_web_jednostrany.pdf

diplom atd.). Tento druh učení měl v celém vzdělávacím systému až do nedávné doby dominantní a monopolní postavení.

Neformální vzdělávání ve svém nejširším pojetí představuje takové organizované a systematické vzdělávací aktivity, které se odehrávají mimo formální vzdělávací systém, čili mimo školní prostředí. Je organizováno řadou různých institucí (nadace, kulturní zařízení, firemní vzdělávací instituty atd.) a zaměřuje se na specifické skupiny obyvatel (sociální práce, vzdělávání žen, zdravotní výchova, atd.). Tento druh učení nejčastěji probíhá formou kurzů, seminářů, přednášek, besed apod., neposkytuje stupeň vzdělání, ale může jedinci vylepšit jeho společenské a pracovní uplatnění. Typickým příkladem neformálního učení je vedle ostatních činností zájmové a podnikové vzdělávání. Pro neformální vzdělávání je charakteristická záměrnost a otevřenost z pozice vzdělávajícího se jedince a při jeho realizaci je nezbytné vedení lektora, který může být odborníkem, ale i neprofesionálním zaškoleným dobrovolníkem.

Informální učení se vyznačuje každodenním, často nechtěným vstřebáváním vědomostí, dovedností, názorů, postojů a zkušeností, jak z domácího, tak pracovního prostředí, a to ve chvílích při pracovním procesu, odpočinku i ve volném čase. Může tedy probíhat formou kontaktů s jinými lidmi v rodině, na pracovišti, při návštěvě kulturních zařízení, sledováním televize, posloucháním rozhlasu atd. Ačkoli jde o učení nystematické a neorganizované, jeho přínos pro celkový rozvoj a kultivaci osobnosti jedince je nenahraditelný a zásadní.

Celoživotní vzdělávání se kromě výše popsaného způsobu jeho realizace dále tradičně dělí i podle kritéria z hlediska času, a to podle toho v jakých třech základních etapách celoživotní učení probíhá. První etapa ***předškolní výchova*** probíhá především v rodině, ale mohou se na ní podílet i instituce předškolní výchovy, jesle a mateřská škola. Druhá etapa ***školní vzdělávání*** zahrnuje vzdělávání základní, přípravu na povolání a přípravu na život a první zaměstnání. Poslední třetí etapa ***vzdělávání dospělých*** nastupuje až po ukončení soustavného školního vzdělávání a je většinou spojeno s nástupem do prvního zaměstnání. Jelikož je tato třetí etapa celoživotního

učení pro diplomovou práci velmi podstatná, budeme se jí zabývat podrobněji v následující podkapitole.

1.3 Vzdělávání dospělých

Velice výstižnou a srozumitelnou definici vzdělávání dospělých prezentuje Palán: „*Vzdělávání dospělých je obecný pojem pro vzdělávání dospělé populace a zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity, realizované jako řádné školské vzdělávání dospělých (získání stupně vzdělání) nebo jako další vzdělávání a vzdělávání seniorů. Proces cílevědomého a systematického zprostředkování, osvojování a upevňování schopností, znalostí, dovedností, návyků, hodnotových postojů i společenských forem jednání a chování osob, jež ukončily školní vzdělání a přípravu na povolání a vstoupily na trh práce.*“¹¹

Pojem vzdělávání dospělých se dosti často používá ve více spolu souvisejících významech, jak popisuje Rabušicová: „*Jako proces učení se dospělých, jako organizované aktivity různých vzdělávacích institucí za účelem dosažení specifických vzdělávacích cílů a jako oblast sociální praxe, která slučuje systém složený z jednotlivců, institucí a asociací, jež se nějakým způsobem podílejí na vzdělávání dospělých.*“ Vzdělávání dospělých se tedy dle autorky nezabývá jen oblastí týkající se profesního vzdělávání, ale především se vztahuje na oblast občanského a zájmového vzdělávání.¹²

Z výše uvedených poznatků vyplývá, že vzdělávání dospělých je pouze subsystémem celoživotního učení a uskutečňuje se dvěma způsoby. První z nich je **náhradní školní vzdělávání**, tím je myšlena příležitost pro dospělé získat v náhradním cyklu takový druh a stupeň vzdělání, které se běžně nabývá v mládí, v průběhu počátečního vzdělávání. Druhá možnost je **další vzdělávání**, které se dále člení na vzdělání profesní, občanské a zájmové.

¹¹ PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Praha: Daha, 1997. s. 130. ISBN 80-902232-1-4.

¹² RABUŠICOVÁ, M. *Místo vzdělávání dospělých v konceptu celoživotního učení*. In: RABUŠICOVÁ, M. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity U 11(2006)*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 21. ISBN 1211-6971.

Za **profesní vzdělávání** je považováno takové vzdělávání, které je poskytováno osobám, jež dokončily řádné odborné vzdělávání v průběhu počátečního vzdělávání. Patří sem hlavně kvalifikační, rekvalifikační vzdělávání či periodická školení. Jeho posláním je rozšiřování postojů, schopností a znalostí, které jsou požadovány pro výkon určitého povolání.

Občanské vzdělávání je zaměřené na formování vědomí práv a povinností osob v jejich občanských, politických, společenských i rodinných rolích. Usnadňuje způsob, jak tyto role účinně a zodpovědně naplňovat. Dále zahrnuje vzdělávání ve veřejných otázkách (státních, regionálních, místních), které jsou orientované na uspokojování společenských potřeb a zájmů občanů, na zdokonalování života jejich společenství a na vytváření skupinové integrity. Vytváří širší pole působnosti pro kultivaci člověka jako občana, pro jeho adaptaci na stále se rozvíjející společnost a politické podmínky, které slouží k urychlení a dotváření socializace a občanské hodnotové orientace. Občanské vzdělávání by mělo být jednoznačně v zájmu státu a státem podporováno, proto zahrnuje hlavně problematikou etickou, estetickou, právní, ekologickou, všeobecně vzdělávací, zdravotnickou, tělovýchovnou, náboženskou, filozofickou, politickou, občanskou a sociální.¹³

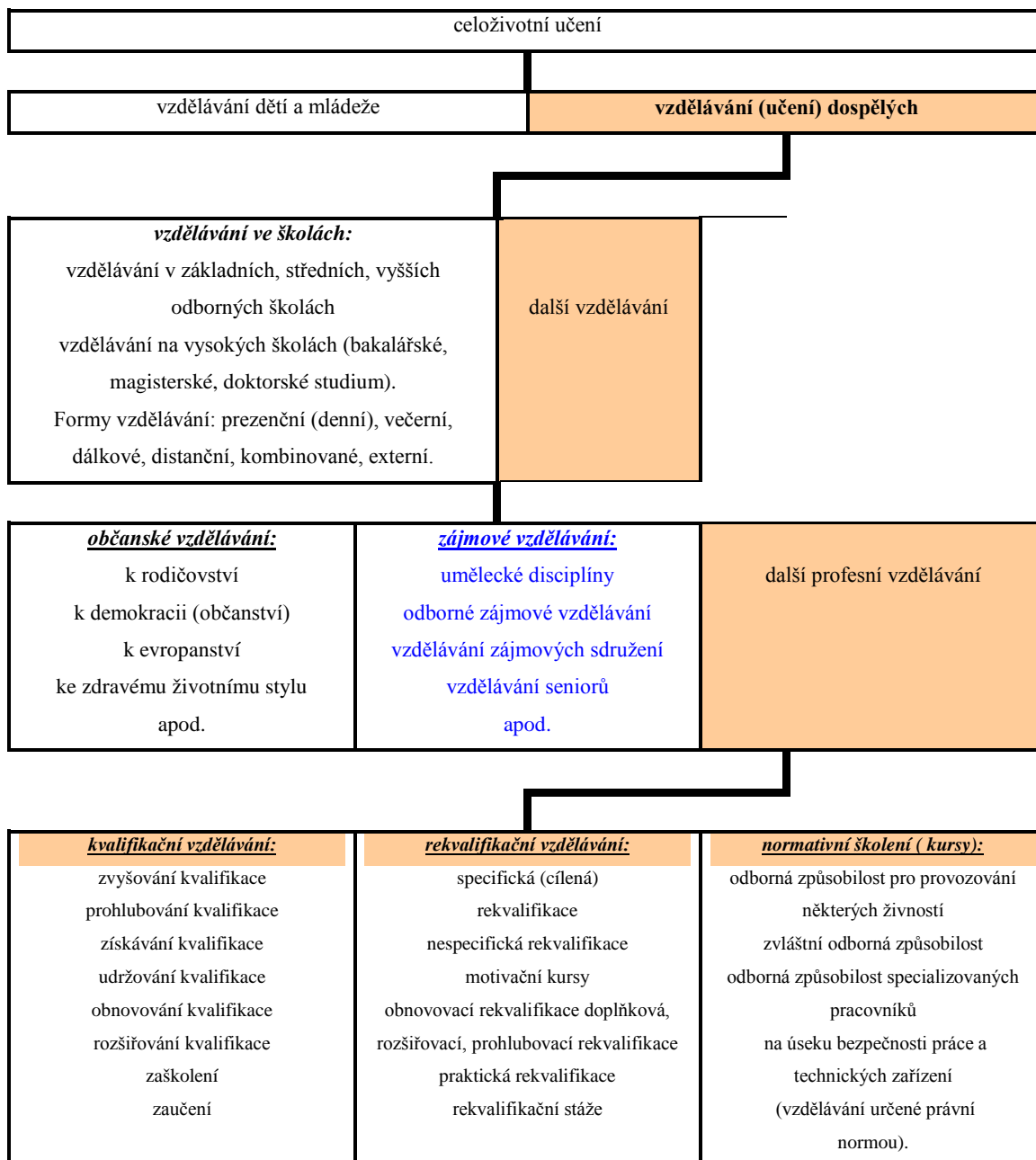
Zájmové vzdělávání, kterému bude podrobně věnována pozornost v další kapitole jakožto ústřednímu tématu této práce, splňuje očekávání vzdělávací potřeby jedince dle individuálních zájmů, představuje významnou složku v dotváření osobnosti a její hodnotové orientace a umožňuje seberealizaci ve volném čase.

Do vzdělávání dospělých bychom mohli začlenit i vzdělávání seniorů, které je také součástí celoživotního vzdělávání. Uskutečňuje se především v rámci U3V (Univerzit třetího věku), A3V (Akademií třetího věku), klubů aktivního stáří apod.

¹³ PALÁN, Z. *Základy andagogiky*. Praha: Vysoká škola Jana Amose Komenského, 2003. s. 22. ISBN 80-86723-03-8.

O tom, že vzdělávání dospělých v kontextu celoživotního vzdělávání hraje velmi významnou roli, svědčí i následující schéma, které jeho pozici i pozici zájmového vzdělávání zpřehledňuje:

Místo vzdělávání dospělých v rámci celoživotního učení

Tab.č. 2: Schéma vzdělávání dospělých v rámci celoživotního učení (Zdroj: Palán (2002), s. 23)¹⁴

¹⁴ PALÁN, Z. *Základy andagogiky*. Praha: Vysoká škola Jana Amose Komenského, 2003. s. 23. ISBN 80-86723-03-8.

2. ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Hlavním tématem této diplomové práce je jeden typ vzdělávání v rámci neformálního vzdělávání, a to zájmové vzdělávání dospělých v oblasti volného času. Vzhledem k tomu, že oblast zájmového vzdělávání dospělých se těší zájmu odborníků a veřejnosti poměrně krátkou dobu, nejsou ještě pojmy, které se ho bezprostředně týkají, teoreticky ukotveny a není ustálen jejich adekvátní význam. Je proto nyní nezbytné si nejprve komplexně vymezit, objasnit a zdůraznit význam základních a příbuzných pojmů týkajících se zájmového vzdělávání dospělých.

Zkoumaná problematika tohoto vzdělávání se nachází v oblasti, která patří do pole působnosti mladé vědy nazývané *andragogika*. Tu Beneš definuje jako „*vědní a studijní obor na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých*.“¹⁵

2.1 Terminologie základních a příbuzných pojmů

Mezi základní pojmy, jimž se nyní budeme věnovat, patří především potřeba, zájem, vzdělávání a dospělost.

Potřeba je různými autory nejčastěji popisována jako projev určitého nedostatku něčeho naléhavého či velmi žádoucího a vyvolává u člověka stav motivačního napětí. Palán definuje potřebu přesněji, a to jako „*intrapsychický jev, signalizující nedostatek (nebo nadbytek) něčeho, co je z hlediska subjektu žádoucí (nežádoucí)*. Jedná se v podstatě o porušení vnitřní rovnováhy a tendence (potřeba) k jejímu nabytí (saturaci)“.¹⁶

Zájem také tvoří významnou součást motivační struktury osobnosti a lze ho charakterizovat jako citově založený vztah, jehož důležitým znakem je trvalejší a výběrová pohotovost pozornosti vůči určitým předmětům. Základem je citové zaujetí k nabývání znalostí něčeho, spojené se zálibou zabývat se určitým předmětem jako objektem poznání. Je to tedy zabývání se něčím, co vyvolává hluboké zaujetí. Jako příklad si můžeme uvést sport, historii nebo přírodu. Předmět jakéhokoliv zájmu se

¹⁵ BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008. s. 11. ISBN 978-80-247-2580-2.

¹⁶ PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Praha: Daha, 1997. s. 88. ISBN 80-902232-1-4.

považuje za něco velmi důležitého a zabývání se jím je upřednostňováno před ostatními aktivitami. Vynakládání úsilí, času a peněz vytváří se zájmem úzké spojení.¹⁷

Budeme-li hovořit o zájmu stejně, jako jej chápou psychologové, pak máme na mysli schopnost trvalejšího zaměření na určitou činnost, s výrazným emočním doprovodem. Zájem jako takový stimuluje myšlení, paměť, vůli a jiné psychické procesy. Lidé se přitom ve svých zájmech nápadně liší, a to nejen jejich zaměřením, ale i hloubkou, intenzitou, trvalostí, šířkou a hodnotou zájmů. Zájem zároveň prozrazuje osobnost a životní dráhu člověka.¹⁸

Z těchto poznatků můžeme usuzovat, že zájem samotný vychází z potřeb člověka naučit se zvládnout situaci a z touhy po příjemné činnosti. Pokud má člověk schopnosti realizovat se v oblasti svého zájmu a pokud je úspěšný, zájem se často rozšiřuje a roste. Velký vliv na formulaci a vývoj zájmů má také jeho posilování ze strany sociálního prostředí, zejména přátel, rodičů nebo jiných autorit.

Vymezení pojmu *vzdělávání* je velice srozumitelné ve výkladovém slovníku vzdělávání dospělých, podle Palána se jedná o: „*proces uvědomělého a cílevědomého zprostředkování a aktivního utváření a osvojování soustavy vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností a lidských zkušeností, utváření morálních rysů a osobitých zájmů a postojů. Je procesem utváření osobnosti, individualizací společenského vědomí, tedy součástí socializace*“.¹⁹

Hovoříme-li však o zájmovém vzdělávání, je třeba si uvědomit, že za vzdělávání lze považovat jenom takové činnosti, které jsou speciálně plánované a organizované a zaměřující se k dlouhodobějším cílům. Jedná se tedy o dlouhodobě trvající, periodické, záměrné a systematické učení, jehož účastníci si uvědomují požadavky, které pro ně z účasti vyplývají. Je proto zapotřebí určitá úroveň motivace a úsilí. Výsledek je pak rozšíření informací, dovedností nebo změny ve způsobu myšlení.²⁰

¹⁷ NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozšířené vyd. Praha: Academia, 1997. s. 421. ISBN 80-200-0625-7.

¹⁸ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 694. ISBN 978-80-7367-569-1.

¹⁹ PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Praha: Dafa, 1997. s. 131. ISBN 80-902232-1-4.

²⁰ VYMAZAL, J. *Mimoškolská výchova a vzdělávání dospělých a její institucionální systém v ČR*. Praha: SNP, 1990. s. 10. ISBN 80-7066-104-6.

V této souvislosti je důležité zmínit, že za objekt andragogiky je považován dospělý člověk. Výklad jednoho ze základních andragogických pojmů – *dospělost* – v naší společnosti není zcela jednotný.

Kdy vlastně dospělost začíná, charakterizuje Palán dle několika různých východisek a pozic. Podle Komenského je (dospělým) mužem člověk, který dosáhl mezníku vzrůstu a sil. Je schopný k životním úkonům a životní etapě, pro kterou se připravil. Příhoda však definuje dospělost jako „*stav, jehož každý živočich dosahuje, když doroste do konečné velikosti a síly, jež potřebuje k vykonávání samostatných činností v životním přizpůsobení*“. Petříková zase naopak vymezuje dospělost z pozice časového hlediska, jako prostor, jenž navazuje na mládí a vede ke smrti. A doc. Vladimír Jochmann, vedoucí katedry sociologie a andragogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci, určuje dospělost dle ukončení vývoje ve třech dimenzích:

- *somatické* (neboli tělesné, po ukončení růstu, ustanovení výšky, kompletní zkostrnatění kostry a dokončení vývoje všech orgánů),
- *psychické* (ustálení charakteru a dovršení vývoje osobnosti),
- *sociální* (zaujetí víceméně trvalých sociálních rolí, např. trvalé převzetí zodpovědnosti za svůj život nebo rodičovství).²¹

Další, neméně důležité východisko, které nám určuje dospělost, zaznamenává ústava, která rozlišuje dospělost pasivní (18 let) a dospělost aktivní (21 let). Pokud se však začteme do právních norem hlouběji, zjistíme, že dospělý člověk je ten, který ukončil školskou přípravu a vstoupil na trh práce (eventuelně do domácnosti).²²

Ve vývojové psychologii je dospělost primárně určena biologicky. Je spojena se zráním člověka, jeho věkem a je členěna na tři etapy, tj. 20-30 let: *mecitma*, 30-45 let: *adultium* a 45-60 let: *interevium*, přičemž funkčnost jednotlivých období si každý autor zdůvodňuje jinak. Složitější už je psychosociální vymezení dospělosti. Za hlavní problém v tomto případě můžeme označit fakt, že proměna nebývá jednoznačně

²¹ PALÁN, Z. *Andragogický slovník – dospělý, dospělost*. Andromedie. [online]. 2012 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/dospely-dospelost>.

²² Tamtéž.

lokalizována a probíhá u různých lidí v odlišnou dobu. Navíc nemá v jednotlivých oblastech stejné tempo, jako např. když student uzavře manželský svazek.²³

Za dospělého tedy považujeme jedince, jenž je biologicky, psychicky, ale zejména sociálně-ekonomicky zralý. Tedy člověka, který je samostatně ekonomicky činný nebo ekonomicky nezávislý a současně vstoupil po zakončení počátečního vzdělávání na trh práce či do domácnosti.²⁴

Z uvedeného vyplývá, že je velice komplikované najít klasický vzor, univerzální model či přesný rámec pro definici dospělosti. Jednotlivé, výše zmíněné, určující faktory se také u každého člověka vyskytují v různé míře a proto je tedy pojem dospělosti diskutabilní a relativní, což i stanovuje povahu celé oblasti vzdělávání dospělých. Každá pozice a východisko, zde uvedené má určitě své zastánce a odpůrce. V dnešní době však společnost neklade takový důraz na zletilost, jako spíše na zralost jedince, při změně sociálního statutu na dospělého. Proto i v této práci chápeme jako dospělého především takového člověka, který je dostatečně sociálně a citově vyžralý, soběstačný a realisticky uvažující.

Mezi příbuzné pojmy, které se vztahují k této problematice, náleží především osvěta, osvětová práce, lidov ýchova a mimoškolské vzdělávání, zájmové vzdělávání a lidová výchova.

Pojem *osvěta* u nás pravděpodobně jako první použil český básník, jazykovědec a historik slovenského původu Ján Kollár. Jedná se o tradiční termín označující všechny výchovné a vzdělávací aktivity zaměřené na celou populaci, převážně však na dospělé, který si klade za cíl zvyšování kulturní a vzdělanostní úrovně širokých vrstev.²⁵

Původně byla osvěta posuzována jako volné využívání rozumu a boj proti dogmatům. Za první republiky pak byla synonymem veřejného působení, zvláště politického a vědeckého. V socialismu se termín osvěta opravil na pojem *osvětová*

²³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 301. ISBN 80-7178-308-0.

²⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP, 2006. s. 17. ISBN 80-244-1193-8.

²⁵ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 57. ISBN 978-80-7367-551-6.

práce, která měla být nástrojem kulturní revoluce a jako součást komunistické výchovy měla být uskutečněna v oblasti ideově politické, odborné a kulturně společenské výchovy. Šlo o jakékoliv mimoškolní výchovné působení státu, převážně masového charakteru. V současnosti je pojem osvěta chápán ve dvou pojetích. A to v pojetí pozitivním, jako extenzivní výchovné a informační působení na široké masy neinformovaného obyvatelstva, nebo negativním (označované též jako osvětářství), kde jde hlavně o autoritativní přístup, poučování a předávání neobjektivních a neúplných informací.²⁶

Termín *lidovýchova* začal na přelomu 19. a 20. století postupně nahrazovat do té doby široce používaný pojem osvěta, který byl stále více spojován s autoritativními tlaky, kdy se příslušníci intelektuální elity snažili cíleně utvářet široké vrstvy obyvatelstva, převážně za pomoci šíření akademických znalostí. Tento přístup byl vzhledem k postupujícím demokratizačním snahám a především z důvodu rostoucí vzdělanostní úrovně obyvatel nadále nepřijatelný. Kritice se však nevyhnul ani pojem lidovýchova, neboť pod pojmem „lid“ byly míněny málo vzdělané vrstvy společnosti, lidé převážně nižší sociální pozice, většinou manuálně pracující, jejichž vzdělání je spíše útržkovité, lidovýchova tedy rovněž znamená určitou degradaci.²⁷

Mimoškolní vzdělávání se zabývá vzdělávací činností organizovanou mimo školskou soustavu, jejímž výstupem není ucelené školské vzdělání. Je typické větší volností a tím, že je z větší části spojeno s volným časem člověka.²⁸

Výraz mimoškolní vzdělávání byl původně alternativní termín k pojmu osvěta, později synonymu *zájmového vzdělávání*. Tento přístup bohužel přetrvává dodnes, což není přesné a ani vhodné. Sféra mimoškolního vzdělávání totiž v sobě může obsahovat nejenom edukační aktivity spojené s uspokojováním zájmů a seberealizací, nýbrž i

²⁶ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 58 - 60. ISBN 978-80-7367-551-6.

²⁷ Tamtéž

²⁸ PALÁN, Z. *Lidské zdroje- Výkladový slovník*. Praha: Academia, 2002. s. 124. ISBN 80-200-0950-7.

neformální způsoby doplňování odborné kvalifikace, rekvalifikace aj. Mimoškolní vzdělávání se dnes častěji používá v oblasti práce s dětmi a mládeží.²⁹

Poslední z příbuzných pojmů *lidová výchova*, neboli také osvěta, je podle Pokorného mimoškolní působení na dospělé obyvatelstvo, ale i odborné vzdělání, které by se mělo šířit přednáškami a odbornou četbou. Cílem je především „*lepší orientace člověka v životě, zpevnění charakteru a vůle, zvýšení sebevědomí a samostatnosti, tomu mělo napomoci umění.*“³⁰

2.2 Celková charakteristika zájmového vzdělávání dospělých

Po vymezení základní a příbuzné terminologie si nyní můžeme „zájmové vzdělávání dospělých“ charakterizovat co možná nejpřesněji.

V tzv. Bílé knize (Národní program rozvoje vzdělávání v ČR) je zájmové vzdělávání charakterizováno jako: „*...souhrn výchovně vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a dalších systematických, ale i jednorázových činností a aktivit, směřujících k účelnému a efektivnímu naplnění volného času a umožňující získat vědomosti a dovednosti mimo organizovanou výuku.*“³¹

V nejobecnějším pojetí lze definovat zájmové vzdělávání jako „*systém krátkodobých i dlouhodobých organizačních forem, které umožňují edukační, rekreační, poznávací a tvůrčí volnočasové aktivity účastníků, realizované neformálním i informálním způsobem a směřující k saturaci jejich individuálních zájmů, k rozvoji a kultivaci osobnosti a k celkovému zlepšení kvality života jedince.*“³²

V odvětví zájmového vzdělávání dospělých se vyskytuje celá řada eventualit organizačních opatření a uspořádání výuky při realizaci určitého vzdělávacího procesu.

²⁹ PALÁN, Z. *Lidské zdroje- Výkladový slovník*. Praha: Academia, 2002. s. 124. ISBN 80-200-0950-7.

³⁰ POKORNÝ, J. *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 2003. s. 8. ISBN 978- 80-246-0508-1.

³¹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – Nakladatelství Tauris, 2001 s. 54. [cit. 2012-10-23]. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z : <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>.

³² PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. s. 503. ISBN 978-80-7367-546-2.

Výuku je možné provozovat individuálně, skupinově nebo smíšeně. Zvolit lze i forma kooperativní, participační nebo individualizovaná. Dále je možné dělení na jednorázové a cyklické formy. Zájmové vzdělávání lze sice posuzovat jako integrální součást edukace dospělých, eventuality jeho uskutečnění jsou však doposud teoreticky podchyceny pouze omezeně.³³

Jako velký problém se projevuje především ne příliš jasná hranice mezi čistě zájmovými činnostmi a aktivitami edukačního charakteru. Svým velkým rozsahem a působením se jedná o nejpestřejší a nejširší oblast výchovy a vzdělávání dospělých. Navzdory této výrazné nesourodosti a velké obsahové pestrosti sektoru zájmového vzdělávání, který ztěžuje veškeré snahy o jeho úplnou a komplexní systematizaci, můžeme označit některé typické a univerzální používané charakteristiky, jež lze považovat za významné pro celou popisovanou oblast.

Mezi typické, základní charakteristiky zájmového vzdělávání tedy patří:

- zájem,
- volný čas,
- dobrovolnost,
- svoboda výběru,
- místní příslušnost,
- uspokojení potřeb,
- pestrost obsahu,
- neutilitárnost,
- otevřenost,
- aktivita.

Charakteristickým rysem, který především odlišuje zájmové vzdělávání od ostatních činností, je dobrovolnost a neformálnost. Nejedná se o získání titulu, certifikátu, ale o uspokojení svého zájmu a svých potřeb.³⁴

³³ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 51. ISBN 978-80-7367-551-6.

³⁴ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 52-53. ISBN 978-80-7367-551-6.

Neutilitárnost zájmového vzdělávání, která je také velice zásadní, podle Bartoše znamená, že: „*zájmové vzdělávání začíná tam, kde určitá činnost přestává být pro člověka existenční nutností*“, kde účelem je činnost sama, nikoli účinek z ní.³⁵

Jak již bylo výše zmíněno, po obsahové stránce se jedná o oblast velmi rozsáhlou. Je tedy celkem logické, že určitý obor je pro jednoho člověka profesí a pro druhého „pouze“ oblastí zájmu. Primárně sice slouží zájmové vzdělávání volnočasovým aktivitám, které rozvíjejí individuální potřeby a zájmy, ale získané znalosti je možné aplikovat i v profesní oblasti ke zlepšení uplatnění a posílení svého profesního postavení, což významným způsobem vede i ke zvýšení míry vzdělanosti v zemi.

2.2.1 Funkce a cíle

Hovoříme-li o zájmovém vzdělávání jako o určitém procesu, je zcela logické, že tento proces plní různé *funkce* a sleduje určité *cíle*.

Plnění *funkcí* tohoto vzdělávání, které podrobně popsal Vymazal, umožňuje snáze se orientovat ve světě, formulovat si vlastní optiku a upevňovat své postavení. Jedná se o funkce:

- *světonázorová a ideově výchovná* – umožňuje orientaci v interpretaci světa a postavení jedince v něm, snaží se vypěstovat aktivní přístup ke světu a zprostředkovává základní ideová východiska pro hodnocení života,
- *všeobecně vzdělávací* – systematicky rozvíjí a aktualizuje poznatky kulturní, vědecké a technické, pěstuje schopnost jedince k jeho vlastní kultivaci a rozvoji sebe sama i společnosti,
- *sociálně adaptační* – formuje jedince k aktivnímu, efektivnímu a tvůrčímu způsobu zastávání sociálních rolí, navazování sociálních vztahů a dodržování norem chování,
- *sociálně integrační a kontrolní* – prostřednictvím shodného systému hodnot a jednotné ideologie podněcuje soudržnost sociálních skupin i celku společnosti prostřednictvím uceleného systému hodnot a jednotné ideologie,

³⁵ BARTOŠ, M. *Zájmové kulturní aktivity volného času*. Praha: Karlova univerzita, 1980. s. 14.

- *kompenzační* – pomáhá překonat nedostatky a jednostrannosti výchovy, případně jednostranného pracovního vytížení a omezení prostoru pro seberealizaci,
- *popularizační* – propaguje poznatky ze společenského života a stimuluje zájem o další vzdělávání,
- *propagandistická* – formuje postoje k aktuálním otázkám společenského života, zvyšuje uvědomělost a angažovanost, v první řadě v oblasti politické a mravní,
- *konzervační* – uchovává a předává sociální a kulturní hodnoty a tím udržuje kontinuitu vývoje a identitu společnosti i jejích skupin,
- *aktualizační a inovační* – aktualizuje a překonává již dříve získané neaktuální poznatky,
- *relaxační* – umožňuje vhodně využívat volný čas, výchova a vzdělávání se stávají formou aktivního odpočinku a prostředkem osobního i společenského rozvoje, velkou roli zde hrají emoce,
- *komunikativní* – výchova a vzdělávání reprezentují prostředek pro vzájemný styk jedinců na základě obdobných zájmů a potřeb.³⁶

Další důležité funkce, které zde chci zmínit, uvádí i Šerák, který se inspiroval výše uvedenou klasifikací funkcí dle Vymazala, avšak navíc ještě tuto řadu funkcí rozšířil o tyto:

- *profylaktická* – hodnotné naplnění volného času a překonání monotónnosti, nudy a stereotypu,
- *expresivní* – např. realizace charitativní činnosti, umělecké aktivity,
- *regenerační*,
- *seberealizační*,
- *ekonomická* – napomáhá k ekonomické efektivitě všestranným rozvojem osobnosti,

³⁶ VYMAZAL, J. Mimoškolní výchova a vzdělávání dospělých a její institucionální systém v ČR. Praha: SPN, 1990. s. 12. ISBN 80-7066-104-6.

- *kvalifikační* – rozvíjí schopnosti, prohlubování znalostí a dovedností nezbytných k zvládnutí pracovních rolí.³⁷

V zájmovém vzdělávání je třeba vedle vyjmenovaných funkcí mít stanoveny i určité a jasné *cíle*, které lze definovat jako myšlenkové předvídání obecných výsledků vzdělávacích aktivit. Jedná se většinou o celý soubor cílů, zpravidla věcně a hierarchicky strukturovaných. Z hlediska ztotožnění se s cílem je možné cíle rozlišit na:

- *heterogenní* – vnější, dané posláním a cílem vzdělávací akce,
- *autonomní* – vnitřní, předsevzetí účastníka dané jeho osobní potřebou, motivací a porozumění cílů heterogenních.³⁸

V současné době je vzdělávání dospělých zaměřeno především na cíle kvalifikační. U zájmového vzdělávání dospělých je situace pochopitelně jiná. Tzv. Bílá kniha uvádí, že „*plní funkci výchovnou, vzdělávací, kulturní, zdravotní (regenerační a relaxační), sociální a preventivní. Vede účastníky k seberealizaci a sebepoznávání, objevování vlastních schopností a jejich rozvíjení. Tím se podílí na kultivaci osobnosti, na rozvoji talentů a vede k vytváření a utužování sociálních vztahů a vazeb.*“³⁹

Cílem zájmového vzdělávání není tedy příprava na utilitární, profesní využití nabytých znalostí a dovednost, ale spíše rozšiřování horizontu nabízených možností. Nejedná se o přípravu na život jako takovou, ale spíše o pomoc, která by měla zajistit člověku, aby se mu lépe žilo, aby se u něho rozšiřovaly dovednosti i kompetence a aby byl schopen řešit osobní a společenské problémy. Hlavním cílem výchovy a vzdělávání má být všestranně a harmonicky rozvinutá, relativně samostatná osobnost, která je však plně zapojená do společenských vztahů.⁴⁰

³⁷ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 55. ISBN 978-80-7367-551-6.

³⁸ PALÁN, Z. *Lidské zdroje- Výkladový slovník*. Praha: Academia, 2002. s. 219. ISBN 80-200-0950-7.

³⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – Nakladatelství Tauris, 2001 s. 15. [cit. 2012-10-23]. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

⁴⁰ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 54-66. ISBN 978-80-7367-551-6.

2.2.2 Formy a metody

Aby bylo možné uskutečňovat zájmové vzdělávání dospělých, je třeba ho uspořádat z organizačního hlediska. Pokud tedy vzdělání probíhá v určitou dobu a na určitém místě, hovoříme o tzv. formě vzdělávání dospělých.

Forma vzdělávání neboli didaktická forma je jedním ze základních didaktických pojmů, které charakterizuje Palán jako: „*souhrn organizačních opatření a uspořádání výuky (vzdělávání) při realizaci určitého vzdělávacího procesu*“. Autor dále dodává, že lze formy dělit, a to podle různých hledisek. Sám formy rozděluje podle:

- *časového uspořádání*, řazení a trvání edukačních činností,
- *vyučovací prostředí*, výuka ve třídě, laboratoři, dílně, na pracovišti, ale i v domácím prostředí,
- *organizačního uspořádání studujících*, vyučování individuální, skupinové, smíšené, formální,
- *interakce mezi lektorem a posluchačem*, formy kooperativní, participativní, individualizované, nebo formy řízené a volné,
- *stavu systémů*, v nichž vzdělávání probíhá, živé (učitel, lektor, tutor, konzultant) a neživé (didaktické pomůcky, vyučovací technika)
- *zaměření pedagogické akce*, kurzy specializační, inovační, rekvalifikační, apod.⁴¹

Toto dělení však není jediné, dále rozeznáváme formy, které mají pevné složení účastníků a naopak formy s nestálým složením. Dále pak formy jako frontální vyučování v systému vyučovacích hodin, projektová výuka, otevřené vyučování či formu přímou, distanční, kombinovanou a sebevzdělávání. Zde musíme podotknout, že předpokladem rozvoje výchovy a vzdělávání dospělých je dobrý lektor, který zná a ovládá moderní formy výchovy a vzdělávání dospělých.

Sféra zájmového vzdělávání využívá nejvíce prezenční formy, a to přednášky, semináře a kurzy.⁴²

⁴¹ PALÁN, Z. *Lidské zdroje - Výkladový slovník*. Praha: Academia, 2002. s. 65-66. ISBN 80-200-0950-7.

⁴² ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 77. ISBN 978-80-7367-551-6.

Přednáška je zejména ve vzdělávání dospělých využívána při předávání znalostí velkému počtu účastníků a při objasnění abstraktních pojmů. Je založena na monologu ze strany vzdělavatele a může být realizována čtením předem připraveného textu, jedná se tedy o tzv. přednášku čtenou, která klade vysoké nároky na koncentrovanost a udržení pozornosti účastníků, nebo přednáška s rozpravou, kde dialog umožňuje zpětnou vazbu vzdělavateli. Více přednášek, které jsou tematicky propojené či na sebe navazují, nazýváme přednáškový cyklus.

Seminář je forma vzdělávání dospělých, která probíhá na základě diskuse, která slouží k prohlubování poznatků. Je obtížná hlavně z hlediska ústního vyjádření a prověřování vědomostí. Aktivní roli zaujímá účastník a při vhodném vedení tato forma podporuje rozvoj myšlení, posiluje odvahu vyslovit vlastní názor a obhájit jej před ostatními či připustit omyl a být sebekritický.

Kurz prezentuje kompaktní vzdělávací jednotku, která se skládá z více jednotek tj. (lekcí, přednášek, cvičení, seminářů apod.), kromě toho umožňuje účastníkům získat systematicky utříděný okruh poznatků ve vymezeném časovém rozpětí. Typickým rysem je určitý rámec učebního plánu, pevné určení začátku a závěru kurzu. Pro kurz je rovněž charakteristická ustálená skupina účastníků a lze jí dle obsahově-tematického zaměření třídit na kurzy:

- *všeobecně vzdělávací* (oblast umění, společenského chování, historie),
- *odborně vzdělávací* (základy managementu, jazykové kurzy, astronomie),
- *praktické* (vaření, šití, keramika, práce na PC).

Vedle didaktických forem rozlišujeme také odlišné **metody**. Mužík se k této problematice vyjadřuje takto: „*didaktická metoda spočívá ve vytvoření souboru postupů, kterými lektor předává poznatky a formuje dovednosti, případně návyky účastníků. Stejně tak lze do didaktické metody zahrnout postupy účastníka, který si vědomosti, dovednosti či návyky osvojuje*“. Autor dále popisuje jejich klasifikaci podle

„jejich vztahu k praxi účastníků výuky“ a dělení na teoretické, teoreticko-praktické a praktické. Řada jmenovaných metod však není v zájmovém vzdělávání použitelná.⁴³

Metody, které jsou pro zájmové vzdělávání nejvhodnější, dělí Šerák na:

- *monologické* (přednáška, referát),
- *dialogické* (beseda, seminář, diskuze),
- *organizační* (zájmový kroužek, exkurze, vzdělávací kurz),
- *kombinované* (tematický večer, filmový festival, výchovný koncert).⁴⁴

2.2.3 Druhy

Oblast zájmového vzdělávání je možná nejpestřejší a nejméně konzistentní sférou vzdělávání dospělých. Předmětem zájmu může být v podstatě cokoliv. Úsilí o komplexní uspořádání realizovaných zájmových činností je proto již předem odsouzeno k nezdaru. Doposud navrhovaná členění jsou neúplná, dobově podmíněná nebo je lze použít pouze ve sféře zájmového vzdělávání dětí a mládeže. Pro větší přehlednost je však na místě pokusit se začlenit jednotlivé složky do obecnějších kategorií. U různých autorů je možné nalézt pokus o více či méně podrobné rozčlenění druhů zájmového vzdělávání.

Pávková dělí zájmové činnosti podle obsahu na společenskovední, přírodovědně-ekologické, pracovní-technické, esteticko-výchovné a tělovýchovné, sportovní a turistické. Na závěr tohoto dělení však podotýká, že kromě toho existuje řada zájmových činností, které nelze jednoznačně začlenit.⁴⁵

Vymazal používá dělení na tematiku morálně politickou a světonázorovou, všeobecně vzdělávací, pracovní, technickou a ekonomickou, kulturní, ekologickou, sociální a zdravotnickou, tělovýchovnou a sportovní.⁴⁶

⁴³ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004. s. 28. ISBN 80-7357-045-9.

⁴⁴ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 78. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁴⁵ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. s. 98. ISBN 80-7178-295-5.

⁴⁶ VYMAZAL, J. *Mimoškolská výchova a vzdělávání dospělých a její institucionální systém v ČR*. Praha: SPN, 1990. s. 17-18. ISBN 80-7066-104-6.

Nejpodrobnější členění, které bych zde ještě ráda pro srovnání uvedla a které se zároveň stalo hlavním východiskem pro charakteristiku zájmových činností u vytipovaných institucí v praktické části této diplomové práce, nalezneme u Šeráka:

- *kulturní a estetická výchova*
- *pohybová a sportovní výchova*
- *cestování a turistika*
- *zdravotní výchova*
- *environmentální výchova*
- *vědeckotechnické vzdělávání*
- *jazykové vzdělávání*
- *náboženská a duchovní výchova*

Na toto členění navazují doplňující oblasti občanského vzdělávání a vzdělávání seniorů. Jednotlivé části zájmového vzdělávání se ovšem okruhem svého působení navzájem překrývají a mnohé instituce aktivně činné na této rovině lze podle charakteru jejich činnosti zařadit současně do několika druhů zájmového vzdělávání.⁴⁷

Naopak je sporné, zda některé z uvedených druhů do oblasti zájmového vzdělávání začleňovat. Jedná se především o občanské vzdělávání a vzdělávání seniorů, které některými svými charakteristikami (především z hlediska zájmu, volného času a dobrovolnosti) tomuto zařazení odpovídají, ale bývají také mnohdy považovány za naprosto samostatné oblasti. Vzhledem k tomu, že tyto oblasti lze označit pro tuto práci spíše za hraniční, nebudeme se jimi nadále podrobněji zabývat.

2.3 Volný čas dospělých

Během jednotlivých dnů lze říci, že jsou určité časové úseky, kdy se lidé věnují činnostem, které jsou spojeny s povinnostmi a mohou být také spjaty s jejich prací, a dále existuje doba, kdy lidé mají tzv. volno a s touto dobou mohou pak svobodně nakládat a využívat ji podle své vůle a přesvědčení. Právě pro tuto dobu se ustálilo

⁴⁷ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 137-138. ISBN 978-80-7367-551-6.

označení volný čas, který nabývá stále většího významu a stává se předmětem zkoumání a úvah mnohých autorů, neboť tato doba je důležitou součástí našeho života a právě v této době se nejčastěji uskutečňuje i zájmové vzdělávání dospělých.

V charakteristice volného času nepanuje žádná shoda a není možno nalézt žádnou obecně platnou definici. Přesto existuje řada vymezení volného času, který patří spolu s rodinou, partnerstvím, zdravím, zaměstnáním nebo přátelstvím k hodnotám lidmi nejvíce oceňovaným, a proto se jím zabývají různé společenské vědy, jako např. pedagogika volného času, pedagogika, psychologie či sociologie.

Uveďme si tedy ve stručnosti alespoň některé z možných pohledů na tuto oblast. Poměrně jednoduchý popis volného času uvádí Hradečná, která jej definuje jako dobu, kdy „*člověk patří sám sobě*“ a je oproštěn od každodenního tlaku a povinností, tedy dobu, jejíž naplnění spočívá jen na osobní vůli člověka samotného.⁴⁸

Volný čas se blíže snaží popsat i Pávková, která jej charakterizuje jako: „*dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášíjí nám pocit uspokojení a uvolnění*“. Vzápětí dodává, že se pod pojem volný čas běžně zahrnují slova jako: *odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti a zájmové vzdělávání*“.⁴⁹

Za klasika sociologie volného času však považujeme Dumazediera, který významně obohatil teorii volného času. Poukazoval na nedostatek teorie v dané problematice v porovnání s praktickou částí. Dumazedierova doba byla spojena s vědeckotechnickou revolucí, kdy pouhých sto let stačilo lidstvu, aby objevilo téměř vše podstatné, co objevit lze. Vše vynalezené se stalo součástí každodenní existence a tím začala doba pětidenního týdenního pracovního cyklu, zkrácené pracovní doby, sedavého životního stylu a dalších „civilizačních nešvarů“. Tím vším vznikl nový čas v životě člověka, který nazývá „volný“. Ten se tak stává jedním z nejvýznamnějších sociálních fenoménů.

Sám Dumazedier popisuje volný čas jako souhrn činností, kterým se jednotlivec může věnovat podle vlastní libovůle, ať už proto, aby si odpočinul, pro zábavu, nebo

⁴⁸ HRADEČNÁ, M., a kol. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Karolinum, 1995. s. 65. ISBN 80-7178-0157.

⁴⁹ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 13. ISBN 80-7178-711-6.

aby se dobrovolně účastnil na společenském životě či na vzdělávání (mimo oblast vzdělávání), a to poté, co se uvolnil ze všech svých pracovních, rodinných nebo společenských závazků. Charakteristiku volného času staví jako osvobozující moc na postoji „mohu“, „chci“ a „mám chuť“.⁵⁰

Volný čas plní ve společnosti řadu funkcí a úkolů, měl by se například starat o účast na sociálním životě člověka a současně umožňovat možnosti k poutavému prožívání a tvůrčímu vyjádření jedince. Dále by mu měl být prostorem k rekreaci a odpočinku a nabízet náhradu k jeho jednostrannému zatížení. V neposlední řadě by měl být i prostorem pro získávání informací a tím mu usnadňovat orientaci ve společnosti.

Podle Šeráka volný čas přináší svobodu, je to doba, kdy člověk žije jen sám pro sebe a může se svobodně realizovat. Na podobu této doby mají vliv sociální, politické a ekonomické jevy (hospodářská krize, nezaměstnanost, atd.) a také demografické, kulturní a jiné specifické faktory, jež volný čas podporují či omezují. Prožívání volného času je také ovlivněno zaměřením a typem osobnosti, druhem výchovy (rodinné, školní, mimoškolní), společenským prostředím, kulturními tradicemi apod. Významný vliv mají také vzory chování a žebříček hodnot utvořený v průběhu života, zejména v dětství. Mezi další a značně důležité faktory patří podle uvedeného autora věk, pohlaví, sociální skupina, bydliště, profese a vzdělání. Existuje tedy celá řada faktorů ovlivňujících způsoby trávení volného času, které na sebe navazují nebo jsou vzájemně propojeny. Jsme svědky jevu, kdy máme volného času k dispozici stále více, ale přesto přetrvává pocit, že se nám ho ve skutečnosti nedostává. Volný čas je všeobecně svazován pravidly a předpisy, podléhá reklamním tlakům a módním trendům, zvyšuje se i finanční náročnost na vybavení, které je potřebné k jeho prožívání. Tento čas se stal společenskou hodnotou, ale zároveň i předmětem obchodu a součástí masové kultury.

51

⁵⁰ DUMAZEDIER, J. *Práce a volný čas*. In: FRIEDMANN, G. a kol. *Sociológia práce*. Bratislava: Práca, 1967. s. 381 – 412.

⁵¹ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 37. ISBN 978-80-7367-551-6.

Kromě těchto pozitivních stránek má však volný čas i stránky negativní, které je třeba také zmínit, aby jeden z okruhů volného času týkající se volného času dospělých, ve kterém se zájmové vzdělávání dospělých nejčastěji realizuje, byl zcela úplný.

V některých případech je totiž problém samotná existence volného času. Mnozí zaměstnavatelé vyžadují pravidelnou práci nad rámec pracovní doby, podobně i soukromí podnikatelé pracují často mnohonásobně více hodin denně než je standardních osm. Vzniká tak problém přepracovanosti. Nedostatek času může trápit také mnoho zaměstnaných žen nebo lidí doplňujících si profesní vzdělání při zaměstnání.

Extrémní jsou pak situace, kdy člověk odpočívat nedovede. Pro tyto lidi se ustálilo označení „workoholik“, což znamená fanatik ohledně své práce, který úmyslně vylučuje volný čas a jeho správné využití. Druhým extrémem je pak případ, kdy člověk má volného času dostatek, ale nedovede ho zužítkovat. Prožívaná nuda je nepříjemný afektivní stav spojený s pocity napětí, se zkresleným prožíváním času a s pocity prázdna.⁵²

⁵² SPOUSTA, V. *Teoretické základy výchovy ve volném čase. Úvod do studia pedagogiky volného času*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 1994. s. 29-38. ISBN 80-210-1007-X.

3. SOUČASNÁ POZICE ZÁJMOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH V ČR

V současnosti u nás hodnota vzdělávání stoupá, ale společnost je prostoupena opět požadavkem na další vzdělávání spíše profesní. Děje se tak za účelem získávání dalších kompetencí a kvalifikací, ale důležitý je i tlak ze strany zaměstnavatelů a trhu práce. Zájmové vzdělávání se díky tomu dostává do pozadí a relevantní politické dokumenty se jím zabývají jen okrajově a na zcela obecné bázi nebo v souvislosti s mimoškolním vzděláváním dětí a mládeže.⁵³

Současná pozice zájmového vzdělávání dospělých strádá a jako jeden z hlavních důvodů lze označit zpoždění změn za vývojem praxe. Přírozeným důsledkem tohoto dění je zásadní problém neexistence právního rámce, nejasné kompetence resortů vzhledem ke vzdělávání dospělých a chybějící legislativa.⁵⁴

Česká republika tak nedisponuje žádným platným zákonem, který by ošetřoval oblast vzdělávání dospělých a vše je řešeno řadou nepropojených vyhlášek a předpisů. Nejsou ani vyřešeny základní kompetence a neexistence právní normy, což zapříčiňuje i absenci kompetentního státního útvaru, pod který by byla sféra vzdělávání dospělých přiřazena.

Další problém je absence obecně přijímaného systému řízení kvality. Instituce, které nabízejí své služby v oblasti dalšího vzdělávání, nemají povinnost prokazovat odbornost svých aktivit. Celková odpovědnost za vzdělávání dospělých nebyla přiřazena žádnému z ústředních orgánů. Výjimku tvoří instituce, které chtějí poskytovat uznávané další profesní vzdělávání a instituce nabízející rekvalifikační kurzy, nebo takové jazykové vzdělání, které se považuje za studium. Ty jsou pak akceptovány jako forma studia akreditovaného Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy ČR.⁵⁵

Zákony, jež by bylo možné uvést jako zasahující do rámce vzdělávání, ale které vzájemně nejsou propojené, zahrnují školský zákon (561/2004 Sb.) vymezující oblast dalšího vzdělávání v rámci škol, zákon o vysokých školách (111/1998 Sb.) zabývající se

⁵³ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 93-95. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁵⁴ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 117 - 118. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁵⁵ Tamtéž.

i celoživotním vzděláváním, dále zákoník práce (262/2006 Sb.) a živnostenský zákon (455/1999 Sb.) zabývající se lektory a poradci ve vzdělávání dospělých nebo zákon (179/2006 Sb.) o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, který můžeme nalézt v konceptu celoživotního vzdělávání.⁵⁶

Oblast vzdělávání dospělých také ošetřuje Koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školských zařízení pro zájmové vzdělávání, která byla schválena poradou vedení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR roku 2002, ve Věstníku MŠMT ČR.⁵⁷

V tomto zmiňovaném Věstníku MŠMT ČR, se také vyskytuje Statut Rady MŠMT ČR pro zájmové vzdělávání z roku 2002/7.⁵⁸

V České republice v současné době neexistuje žádný organizovaný systém vzdělávacích institucí, přesto se odhaduje, že jich zde působí kolem 3000, včetně agentur a firem. Jen některé z nich mají akreditaci ministerstva školství, jiné jí ke své činnosti získat nepotřebují. Dále u nás téměř chybějí empirická data, která by zpřehledňovala a jistým způsobem vysvětlovala charakteristiku zájmové nabídky pro dospělé.⁵⁹

3.1 Institucionální zajištění zájmového vzdělávání dospělých

Organizace a instituce v oblasti zájmového vzdělávání hrají klíčovou roli, neboť poskytují nejen zázemí pro zájmové vzdělávací aktivity, ale také organizační a personální zajištění zájmových kurzů. Jsou velice různorodé a nevytvářejí (na rozdíl od státního školství) žádnou jednotnou soustavu. Zájmové vzdělávání v nich probíhá na

⁵⁶ VYHNÁLKOVÁ, K. *Vzdělávání dospělých v České republice a Evropské unii*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. s. 93. ISBN 978-80-86723-46-4.

⁵⁷ KONCEPT DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ PRO ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ. *Věstník MŠMT ČR*. [online]. 2002 roč. 58. č.9, s. 41-52 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/2002-9>

⁵⁸ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Statut Rady MŠMT pro zájmové vzdělávání: Věstník MŠMT ČR*. [online]. 2002 roč. 58. č.7, s. 11-12 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/2002-7>

⁵⁹ ZOUNEK, J. *ICT v životě základních škol* 1. vyd. Praha: Triton, 2006. s. 7 - 8. ISBN 80-7254-858-1

vzájemně nezávislých a prostorově nejednotných místech. Zachytit tedy jakýkoliv korektní seznam takovýchto institucí je vzhledem k jejich odlišnosti a povaze poněkud obtížné.

Přestože je rozlišení organizací a institucí, kde se koná zájmové vzdělávání dospělých, problematické, lze vysledovat několik kritérií, podle kterých lze tyto instituce kvalifikovat. Podle Šeráka může být takovýmto kritériem i členění podle konkrétní organizace zajišťující určitou vzdělávací činnost. Díky tomu můžeme rozdělit typy institucí poskytujících zájmové vzdělávání na školy a školské instituce, státní a krajské organizace, nestátní neziskové organizace, komerční vzdělávací instituce.⁶⁰

Školy a školské instituce mají na poli zájmového vzdělávání poměrně specifické postavení. Není neobvyklé, že umožňují zájmové aktivity pro děti a mládež. V posledních letech ale začaly do svých kurikulárních plánů také zařazovat i zájmové vzdělávání pro širokou veřejnost, a to hlavně kvůli reakci na rostoucí poptávku po tomto vzdělávacím odvětví.

Mezi tyto instituce především zařazujeme státní jazykové školy a umělecké školy. Vysoké školy mají v tomto typu institucí logicky monopol. Jejich nabídka může v rámci svých vzdělávacích programů poskytovat, ať již komerčně či bezplatně programy celoživotního vzdělávání, které ale stojí mimo rámec studijních programů. Mohou mít povahu kvalifikační (kurzy pedagogického minima) nebo zájmovou (jazykové kurzy). Mezi nabídkou můžeme nalézt i specifický typ studia určen široké veřejnosti, např. program *Univerzita pro každého* Fakulty humanitních studií UK v Praze nebo projekt *Pampaedie - Škola zájmového vzdělávání*, realizovaný Univerzitou Palackého v Olomouci, který má mít podobu realizace široce tématicky zaměřených kurzů zájmového vzdělávání pro dospělé.⁶¹

Státní a krajské organizace jsou typy institucí, kam spadají knihovny, galerie a muzea, které jsou pod správou krajů či státní správou. V galeriích a muzeích může být

⁶⁰ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 95-96. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁶¹ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 104. ISBN 978-80-7367-551-6.

zájmové vzdělávání uskutečněno samotnou expozicí nebo realizací doprovodných programů, jakými mohou být přednášky nebo besedy. Knihovny jsou naopak asi nejstaršími patronkami zájmového vzdělávání. Neomezují se pouze na možnost zapůjčit si nepřehledné množství knih z jejich fondu, ale zároveň pořádají doprovodné programy, mezi které patří hlavně autorská čtení, přednášky nebo besedy o nových titulech.

Nestátní neziskové organizace jsou nejpočetnějším a pravděpodobně i nejdůležitějším typem institucí, které figurují v zájmovém vzdělávání dospělých. Jedná se většinou o rozpočtové a příspěvkové organizace, nadace, církevní instituce, občanská sdružení nebo politické strany, které prezentují potřebu lidí sdružovat se na základě společně sdílených zájmů. Tyto zájmy mohou být velice rozdílné, jako např. cestování, sociální aktivity, ekologické aktivity či aktivity vědeckotechnického směru.

Komerční vzdělávací instituce poskytují své služby na čistě komerčním základě za úplat. Se vzdělávacími programy a kurzy v oblasti kulturní či sportovní tudíž zacházejí jako se spotřebním prodejním artiklem, který závisí na trhu nabídky a poptávky. Mezi tyto instituce patří například taneční školy, školy bojových umění, fitnesscentra, posilovny, střelecké kluby atd. Mohou sem ale spadat i cestovní kanceláře nabízející různé poznávací zájezdy nebo výukové programy přes internet, díky kterým můžeme objevovat krásy cizích zemí nebo čerpat aktuální vědomosti v oblasti nových technologií, aniž bychom opustili práh vlastního domu. Hlavní výhodou těchto komerčních institucí je jejich flexibilita, schopnost inovace a možnost pružně reagovat na poptávku zájmově vzdělávacích aktivit. Vyplňují možné mezery v nabídkách škol a neziskových organizací, avšak díky této dravosti a konkurenčnímu boji hrozí upřednostnění kvantity zájmových aktivit nad jejich kvalitou.

Charakteristické pro vzdělávání dospělých v České republice je tedy především bohužel to, že nemá jasně daný ucelený systém či soustavu vzdělávání. Nejednotnost institucionální základny zájmového vzdělávání je příčinou vzniku velkého počtu menších vzdělávacích organizací a institucí poskytujících spíše jednorázové a krátkodobé vzdělávací zájmové programy, u nichž zůstává otevřena otázka, zda mají

především patřičnou úroveň, jestli dostatečně reagují na nové aktuální trendy v této oblasti nebo zda splňují pestrost používaných forem a metod.

3.2 Pracovníci v zájmovém vzdělávání dospělých

Na pracovníky v zájmovém vzdělávání dospělých je kladena celá řada požadavků, neboť na jejich kvalifikovanosti závisí také kvalita nabídek. Tito lidé by měli mít především dobré komunikační schopnosti, odborné kompetence týkající se konkrétních volnočasových aktivit, didaktické znalosti, schopnosti organizačního, administrativního, manažerského a finančního rázu. Ideální pracovník se také vyznačuje vysokou flexibilitou projevující se schopností vystupovat v nejrůznějších profesích, které se často navzájem překrývají.⁶² V této oblasti lze rozlišovat následující pracovní role:

- *diagnostik* (určuje a vyhodnocuje zájmy, potřeby a úroveň znalostí účastníků, stanovuje užití metod, pomůcek, forem apod.),
- *organizátor* (zajišťuje volnočasové aktivity v oblasti finanční, materiální, personální apod.),
- *manažer* (má na starosti marketingové činnosti, koordinuje aktivity a zodpovídá za jejich průběh a skladbu),
- *lektor* (realizuje vzdělávací akce),
- *podněcovatel* (umožňuje a napomáhá komplexnímu zapojení jedinců do průběhu volnočasových aktivit, vyvolává jejich zájem a aktivitu),
- *poradce* (poskytuje konzultace ohledně nabídky volnočasových aktivit a možnosti zapojení se do nich),
- *hodnotitel* (provádí ocenění celého procesu, zkoumá, jak je účastník s průběhem aktivit spokojen, navrhuje budoucí změny v procesu organizace i realizace).⁶³

Skutečnost zájmového vzdělávání je však popsána v odborné literatuře bohužel poměrně neuspokojivě. Pracovníci v této oblasti jsou zatím stále spíše nadšenci nežli

⁶² ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 124. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁶³ VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. 2. doplněné vyd. Brno: Paido, 2001. s. 166. ISBN 80-86384-00-4.

fundovaní odborníci. Tuto činnost většinou vykonávají mimo své hlavní zaměstnání, přičemž jejich motivací bývá kromě zájmu o daný obor i snaha o překonání rutiny svého povolání, touha po zmíněné aktivitě, vědomí společenské závažnosti a pocit určitého poslání.⁶⁴

I když je tato situace všeobecně vnímaná jako problematická, v současné době se již objevují pokusy tuto skutečnost napravit. Názorným příkladem je např. pokus o zavedení formálních požadavků na výkon tohoto povolání ze strany odborných sdružení. Je tedy velmi povzbudivé, že se i u nás začínají rozvíjet samostatné disciplíny, jako kupříkladu pedagogika volného času, rekreologie nebo muzeopedagogika, které se snaží připravit všestranně vzdělané odborníky a specialisty pro práci v segmentu zájmových činností. Zájmové instituce by tedy měly vyžadovat od svých lektorů odborné vzdělání nebo alespoň jejich specializovanou přípravu a zároveň dostatečnou didaktickou průpravu, a to zejména z důvodu velkého konkurenčního boje zájmových činností a nemalých finančních prostředků, které za zájmové vzdělávání veřejnost vynakládá s tím, že očekává co nejkvalitnější nabídku všech zájmových akcí.

3.3 Účastníci zájmového vzdělávání dospělých

Stěžejním elementem zájmového vzdělávání však vždy zůstává nepochybně účastník tohoto vzdělávání, kterého určuje v nejobecnějším smyslu Palán jako „*jedince, který se vzdělává a je vzděláván v kterékoliv instituci*“ a zároveň zdůrazňuje, že se můžeme shledat i s názorem, že za „*účastníka vzdělávání lze považovat i člověka jakkoliv se vzdělávajícího, tedy i mimo vzdělávací instituci.*“⁶⁵

Šerák ohledně účastníků ve své práci prezentuje závěry z dotazníkového šetření, které uskutečnil na přelomu let 2002/2003 a které si kladlo za cíl stanovit vlastnosti dospělých účastníků veřejně dostupných akcí zájmového vzdělávání. Ve svých závěrech uvádí, že z hlediska pohlaví má na zájmovém vzdělávání účast více žen, jež navštěvují zejména přednášky zabývající se genderovou a zdravotnickou problematikou,

⁶⁴ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 125. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁶⁵ PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Praha: Daha, 1997. s. 119. ISBN 80-902232-1-4.

cestováním a setkání s literárním či hudebním zaměřením. Naopak muži se zajímají o témata z oboru techniky a politické scény.⁶⁶

Účast na zájmově edukačních aktivitách jedince významně ovlivňuje hlavně motivace, kterou můžeme definovat podle Indráka jako „stav, který aktivizuje chování a dává mu směr“. Termínem motiv Indrák pojmenovává pohnutku vědomého jednání, jež odráží hodnoty a potřeby jedince a je zaměřena na dosažení cíle a určitého druhu uspokojení. Motivace lidského chování bývá většinou ovlivňována několika vzájemně propojenými motivy, z nichž jeden bývá dominantní.⁶⁷

Beneš udává přesnou strukturu motivů účasti dospělých na dalším vzdělávání, z nichž považujeme vzhledem k charakteru zájmového vzdělávání za nejvíce podstatné sociální kontakt a podněty, vnější očekávání a kognitivní zájmy.⁶⁸

Knotová se na základě provedeného šetření orientovaného na kvalitní aspekty trávení volného času, které zveřejnila v roce 2006, vyjadřuje k otázce motivů tak, že 65 % dotazovaných vyznačilo jako motiv k účasti na zájmovém vzdělávání snahu o osobní rozvoj. Pouze 4 % respondentů uvedlo jako motiv účasti úsilí vylepšit své pracovní uplatnění. Na základě těchto výsledků autorka argumentuje, že vzájemná provázanost úvah o konceptech celoživotního vzdělávání a kvality života, je naprosto oprávněná.⁶⁹

Poslední vyjádření k faktoru motivace účastníků zájmového vzdělávání je opět od Šeráka, který ve svém již zmíněném zkoumání mimo jiné uvádí nejčastěji uvedené odpovědi na otázku motivace jako: „rozšíření stávajících znalostí, zájem o daný obor či téma, možnost využití získaných informací v praxi, osobnost přednášejícího (záruka odbornosti), možnost poznání nových lidí a navázání kontaktů, souvislost se stávající

⁶⁶ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1 vyd. Edice celoživotního vzdělávání. Svazek 19. Praha: MJF Praha, 2005. s. 197. ISBN 80-86284-55-7.

⁶⁷ INDRÁK, A. *Psychologické základy vzdělávání dospělých: kvalifikační certifikovaný kurz pro lektory ve vzdělávání dospělých*. 1 vyd. Olomouc: Vydavatelství UP, 2008. s. 14. ISBN 978-80-244-1922-0.

⁶⁸ BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008. s. 83. ISBN 978-80-247-2580-2.

⁶⁹ KNOTOVÁ, D. *Neformální zájmové vzdělávání dospělých ve volném čase*. In *Sborník prací Filozofické brněnské fakulty*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 75. ISBN 80-210-4143-9.

profesní činnosti respondenta, zvědavost, prestiž pořádající organizace, sebevzdělávání, relaxace, setkání s přáteli.“⁷⁰

Stejně jako motivace jsou neméně důležitým aspektem zájmového vzdělávání i překážky, které rozvoj takového vzdělávání mohou brzdit, či dokonce od něj jedince zcela odradit. Na důležité bariéry, které mohou být problém v účasti dospělých na zájmovém vzdělávání, upozorňuje opět Knotová na základě již zmiňovaného dotazníkového šetření orientovaného na kvalitativní aspekty trávení volného času. Mezi nejvýznamnější překážky patří podle 64 % dotazovaných nedostatečná informovanost o nabídce vzdělávacích příležitostí a podle 61 % respondentů momentální nedostatek finančních prostředků. Jako zajímavá se jeví skutečnost, že tři čtvrtiny dotazovaných shodně vypověděly, že děti a rodičovství pro ně vůbec nepředstavují ve vzdělávání překážku.⁷¹

Z poznatků uvedených v této kapitole můžeme na závěr shrnout nejdůležitější charakteristiky účastníka zájmového vzdělávání:

- z genderového hlediska jsou účastníky zájmového vzdělávání častěji ženy,
- z hlediska motivačního převažuje u účastníka motiv sebevzdělávání a navazování nových kontaktů s lidmi stejných zájmů,
- z hlediska bariér převažují u účastníka překážky týkající se nedostatečné informovanosti o nabídce vzdělávacích příležitostí a momentální nedostatek finančních prostředků.

Je však velmi důležité si zde ještě připomenout a uvědomit, že oba výše uvedené výzkumy jsou dnes již téměř deset let staré, a tak se situace v oblasti zájmového vzdělávání může podstatně lišit. Například nedostatečná informovanost již dnes díky velice prudkému rozvoji informačních technologií v posledních letech nemusí být aktuální a zase naopak by mohl jako nejdůležitější kritérium vyvstat nedostatek financí, které účastníci za zájmové vzdělávání vynakládají.

⁷⁰ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1 vyd. Edice celoživotního vzdělávání. Svazek 19. Praha: MJF Praha, 2005. s. 203. ISBN 80-86284-55-7.

⁷¹ KNOTOVÁ, D. *Neformální zájmové vzdělávání dospělých ve volném čase*. In *Sborník prací Filozofické brněnské fakulty*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 74-75. ISBN 80-210-4143-9.

3.4 Zdroje informací o nabídce zájmového vzdělávání dospělých

Pokud se mají potencionální účastníci zájmového vzdělávání dospělých věnovat tomuto vzdělávání, měli by mít možnost si kvalifikovaně a svobodně vybrat z nabízených možností zájmových aktivit. K tomu by měl sloužit zdroj informací o vzdělávacích institucích a nabídce jejich aktivit, který bohužel v České republice chybí.

Palán se k této problematice vyjadřuje takto: „*V současnosti v oblasti vzdělávání dospělých chybí efektivně fungující informační systém využitelný jednotlivými ústředními orgány státní správy (především ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a ministerstvo práce a sociálních věcí). Není zde ani ucelený systém pro instituce vzdělávání dospělých k rozvíjení vzájemné kooperace, pro zaměstnavatele a v neposlední řadě i pro jednotlivé potencionální účastníky k získávání informací o vzdělávacích příležitostech a možnostech*“.⁷²

Na závěr této kapitoly je nutné ještě podotknout, že situace o celkové informovanosti zájmového vzdělávání pro dospělé u nás je také ztížena díky nepovinné registrační povinnosti organizací, které se vzděláváním dospělých zabývají. Prozatímní pokusy o vytvoření komplexní databáze jsou proto neúplné a spíše oborově či regionálně vymezené.

Z těchto údajů vyplývá, že u nás v dnešní době neexistuje zastřešující instituce, která by pravidelně shromažďovala ucelené údaje týkající se dalšího vzdělávání a zároveň o těchto údajích informovala potencionální účastníky, kteří mají o toto vzdělávání zájem či potřebu, a proto si jednotlivé instituce převážně zajišťují propagaci svých zájmových činností sami a podle svého uvážení. Jakým způsobem tuto propagaci uskutečňují a zda je z jejich pohledu dostačující, nám přiblíží tato práce díky průzkumnému šetření v praktické části.

⁷² PALÁN, Z., RÝZNAR, L. *Vzdělávání dospělých a Evropa*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000. s. 18. ISBN 80-7041-879-6.

3.5 Financování zájmových aktivit pro dospělé

Financování zájmových aktivit týkajících se dospělé populace je bohužel také obtížné. Finanční zdroje a prostředky, které by vzdělávání dospělých pomáhaly realizovat, se nedostávají. Také chybí legislativní rámec, který by určil organizaci financování a funkci vzdělávání dospělých.

Zájmové vzdělávání je u nás doménou spolkové platformy a jako takové je částečně závislé na dotacích a grantech, neboť není příliš komerčně výnosné a příjmy z poskytnutých veřejných služeb velmi často nedosahují výše nákladů. Panuje tedy předpoklad, že hlavní část aktivit zájmového vzdělávání je finančně zajištěna z veřejných zdrojů a ostatní zdroje tvoří zanedbatelný zlomek z celkového objemu finančních prostředků vynakládaných na tuto oblast. Zde je nutné ještě podotknout, že tento zanedbatelný zlomek z celkového objemu finančních prostředků je nejčastěji vynakládán spíše na zájmové vzdělávání dětí a mládeže a seniorů nežli na zájmové vzdělávání týkající se dospělých.⁷³

Pokud by mělo v budoucnu dojít v této oblasti k systémovým změnám, bylo by určitě vhodné přihlídnout jednak k systémům vzdělávání v rámci Evropské unie a jednak čerpat inspiraci ve vyspělejších západních zemích.

⁷³ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 120. ISBN 978-80-7367-551-6.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH NA PRAZE 8.

Průzkumné šetření v praktické části bylo provedeno na území městské části Praha 8, které je jak svou plochou, tak i charakterem různorodé. Jižní část, Karlín a Libeň, se bezprostředně dotýká centra města. Dolní Chabry a Březiněves jsou pak městské části na severní hranici města. Charakter obvodu je dán i tím, že vznikl jako část Prahy postupně. Nejstarší součástí města je katastrální území Libeň. Ta byla k Praze připojena roku 1901. Nejstarší pražské předměstí, Karlín, se stal součástí Velké Prahy spolu s Bohnicemi, Trojou a Kobylisy roku 1922. Od roku 1960 jsou součástí obvodu Čimice a od roku 1968 pak části obvodu Ďáblice a Dolní Chabry. Jako poslední byla roku 1974 připojena část obvodu Březiněves. Hranice obvodu Praha 8 byly stanoveny v roce 1960 a v roce 1990 se tento obvod stal městskou částí Praha 8. Katastrální výměra městské části je 21,82 km² a k datu 16.1.2011 čítá 109 323 obyvatel. Úřad Městské části má sídlo v Libeňském záměčku a v tzv. Bílém domě, kde zasedá i zastupitelstvo Prahy 8.⁷⁴ Dalo by se říci, že zájmy obyvatelstva této městské části budou do jisté míry ovlivněny jak vesnickým charakterem okrajových částí, tak i dynamicky se rozvíjejícím Karlínem, který se stává čím dál více lukrativnější lokalitou.

Symbolem městské části Prahy 8 je rozpolcený štít, který vychází z původního znaku města Libně. Obrázek štítu a mapku celé Prahy s vyznačením území městské části Praha 8 nalezneme v příloze A.

Městská část Praha 8 je místem bohatým na pamětihodnosti a kulturní památky, na které se vážou mnohé kulturně-poznávací vzdělávací aktivity, jako je například nejstarší betonový jednoobloukový silniční most v Čechách přes Rokytku. Tento most je uveden i na seznamu pražských technických památek a je památkově chráněn. Slouží jak silniční, tak tramvajové dopravě. Za zmínku jistě stojí také největší církevní stavba v Čechách, kostel svatého Cyrila a Metoděje na Karlínském náměstí, který byl zbudován v polovině 19. století a spolu s Grabovou vilou, významným reprezentativním sídlem rodiny Grabových, se řadí k nejvýznamnějším architektonickým památkám,

⁷⁴ WIKIPEDIE OTEVŘENÁ ENCYKLOPEDIE. *Praha 8*. [online]. Poslední aktualizace 6.11.2012 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Praha_8

kteřé se dochovaly z tohoto období. Z historického hlediska však primát patří Libeňskému zámku, který se již od roku 1363 nachází (nejdřívě jako gotická tvrz, později jako renesanční a nakonec barokní zámek) přímo v srdci Libně, obklopen rozsáhlými sady a pěstěnými parky. Od začátku 90. let dvacátého století se v prostorách zámku pravidelně konají jarní a podzimní koncertní cykly. Kromě nich se zde dnes realizují i koncerty adventní a různé výstavy.⁷⁵

S narůstající potřebou nových pracovních míst a zaměstnanců, se také postupem času pozvedla ekonomická úroveň městské části, která umožňovala a nadále umožňuje výstavbu nových obytných domů, sportovních zařízení a celkový nárůst úrovně kulturního vyžití. V současné době na území městské části Praha 8 působí 29 základních škol, 2 umělecké školy, 2 odborné učiliště, 16 středních a vyšších odborných škol a 2 vysoké školy, jejichž podrobný jmenný seznam nalezneme v příloze B. Kulturní vyžití je zde zajištěno i různými divadly, galeriemi a kiny. V nedávné době bylo po dlouholetých odkladech otevřeno Aquacentrum Šutka a přibyly nové kilometry stále více populárních cyklostezek. MČ Praha 8 se tak nadále snaží o rozvoj a prosperitu ve všech možných oblastech a s tím souvisí i široká škála různých zájmových institucí a organizací se svými zájmovými aktivitami pro dospělé, od kultury, přes historii či přírodu až po umělecké aktivity.

4.1 Seznam zájmových institucí pro dospělé na území MČ Praha 8.

Na území Prahy 8 je možné nalézt řadu zájmových vzdělávacích organizací, institucí, spolků a klubů, jejichž výčet je zde uveden. Jedná se o různé sportovní kluby a oddíly, zájmové a neziskové organizace různého zaměření, které se věnují především zájmovým aktivitám a akcím pro dospělé. Do seznamu nebyly zařazeny školy a školské instituce (kromě jazykových škol), jelikož nejsou zatím zájmovému vzdělávání dospělých příliš nakloněny. V seznamu jsou zdůrazněny instituce, které jsou významné svým širokým polem působnosti, mají dlouhodobou tradici a jsou v oblasti zájmového vzdělávání na tomto území oblíbené. Tyto instituce budou v další kapitole podrobeny detailní analýze.

⁷⁵ MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 8. *Základní informace o Praze 8.* [online]. C 2012 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://www.praha8.cz/Soucasnost-a-historie>

Jazykové školy

Jazyková škola – OBZOR

CHANNEL CROSSINGS – svět se baví, bavte se s ním

Jazyková škola Praha – Centrum s.r.o.

ELVIS – jazyková škola

Point007

PRAGUE INSTITUTE – jazyková škola

J.S.AGENCY, jazyková škola

Jazyková škola Jipka

IRISLINGUA, s.r.o.

FACTUM CZ, s.r.o.

Apex Lingea, s.r.o.

KEYTONE, s.r.o.

RV Institut, s.r.o.

Felix Lingea, s.r.o.

Step by Step- jazyková škola, v.o.s.

Alfa Agency, s.r.o.

One ToOne, s.r.o.

Jazykové kurzy Oranže Tree, k.s.

Sportovní kluby a oddíly

Aikido Karlín

AQUACENTRUM Šutka

Basket Slovanka

Beachklub Ládví

Tělocvičná jednota Sokol Kobylišy

Judo Club Raion-ryu

Sportovní klub Meteor tenisový oddíl

Fotbalový klub Admira

Fotbalový klub Meteor

Kick box klub Kosatým

fitPlus centrum

Sportovní klub pétangue Kulová osma

Sportovní klub Flair – karate

Sportovní klub Svět pod Palmovkou

Squash sport

Zájmové sdružení „Holduj tanci, pohybu“

Zájmové a neziskové instituce

Duha Střelka

Dům dětí a mládeže - Spirála

Občanské sdružení Rodinný klub

Obvodní myslivecký spolek Praha 8

Klub českých turistů

Galerie Litera

Kosmo klub

Komunitní centrum U Jákovova žebříku

Salesiánský klub

Modrý tygřík – Centrum rodinných aktivit

Musado

Rodinné centrum sluníčko

Rodinný klub

Hvězdárna Ďáblice

A – centrum

Kulturní instituce

Kulturní dům Krakov

Kulturní dům Krakov – Městská knihovna

Kulturní dům Krakov – Odbor kultury Městské části Praha 8

Kulturní dům Ládví

Divadlo Karla Hackera

Divadlo Kámen

Divadlo pod Palmovkou

Chaberský dvůr

Tichá Kavárna

Hudební divadlo Karlín

Společnost přátel Loutkového divadla Jiskra

Hudební divadlo Karlín

Kino Atlas

Prádelna Bohnice

4.2 Popis vytipovaných zájmových institucí pro dospělé na území MČ Praha 8.

V této části diplomové práce je pozornost zaměřena na 10 vytipovaných průzkumových jednotek, kterými jsou dlouhodobě oblíbené instituce a organizace, které na Praze 8 produkují víceprogramovou nabídku zájmového vzdělávání pro dospělé. Poskytují rozmanité zájmové vzdělávací aktivity, jako jsou přednášky, přednáškové cykly a semináře, filmové fórum, besedy, kurzy, zájmové kroužky, kulturní vystoupení či soustředění pro dospělé.

Kulturní dům Krakov

Kulturní dům Krakov je v oblasti zájmového vzdělávání dospělých oblíbeným místem volnočasových aktivit nejen dětí a mládeže, ale i dospělých. Byl postaven v 80. letech a posledních šest let je majetkem příspěvkové organizace Servisního střediska pro správu svěřeného majetku Městské části Praha 8. V kompetenci střediska jsou mimo jiné krátkodobé a dlouhodobé pronájmy všech prostor kulturního domu. Krátkodobé pronájmy využívají jednorázově různé instituce a organizace jako např. Hvězdárna Ďáblice k přednášce o tématech Ze života hvězd, Apollo 17, Zimní obloha – souhvězdí, zajímavé úkazy a objekty nebo Rodinný klub k semináři o zdravotní gramotnosti a škodlivosti kouření. Dlouhodobé pronájmy využívá hlavně **Odbor kultury Městské části Praha 8**, který pořádá v prostorách Kulturního domu, Grábovy vily a Libeňského zámečku hlavně koncerty, výstavy, jarmarky apod. Dále pak organizuje celoroční diašou – cestopisné vzdělávání, kurzy keramiky a výtvarné výchovy. V dlouhodobém pronájmu je zde ještě autoškola, jazyková a taneční škola (s kurzy jak pro děti a mládež, tak pro dospělé) a **Městská knihovna**. Ta je taktéž zajímavým místem pro získání různorodých znalostí. Knihovna pro dospělé uskutečňuje různé besedy s populárními a zajímavými osobnostmi a nabízí přednášky o různých literárních žánrech. Také přednášky různých spisovatelů nebo ilustrátorů nejsou výjimkou. Je možné zde navštěvovat i kurzy orientované na práci s počítačem a informačními technologiemi, které jsou vzhledem k dopoledním hodinám určeny především seniorům a maminkám na mateřské dovolené. V současné době o tyto kurzy však již není velký zájem. Prostory kulturního domu jsou využívány každý den a často do pozdních večerních hodin. V tuto

dobu se zde uskutečňují divadelní a hudební představení, které zde uskutečňují různé divadelní společnosti a hudební skupiny.⁷⁶

Dům dětí a mládeže – Spirála

Příspěvková organizace Dům dětí a mládeže – Spirála je středisko, které nabízí volnočasové aktivity již 33 let. Hned pod svým názvem organizace uvádí dodatek ke svému názvu, který zní: „*Křižovatka celoživotního vzdělávání*“. Tím jasně deklaruje, že volnočasové aktivity v DDM nejsou určeny pouze dětem, ale také široké veřejnosti, u které je v oblasti zájmového vzdělávání dospělých oblíbeným místem. Provoz zde probíhá během celého roku a mezi zájmovými činnostmi pro dospělé zde můžeme nalézt například kroužky sportovní, taneční, technické, přírodní, hudební a počítačové. Konkrétně lze jmenovat např. cvičení pilates, aereobik, břišní tance nebo cvičení na balónech. Hodně navštěvovaný je zde šachový kroužek, dále pak kroužek lukostřelby, digitální fotografie, myslivosti a tvůrčího šití – Jehla, kde se klienti mohou naučit různé druhy dekorování, tvorbu pomocí ubrouskové techniky, batiku nebo pletení z papíru. Dlouholetou tradici a návštěvnost má hudební pěvecký kroužek, který slučuje výuku zpěvu s výukou na různé hudební nástroje. Raritou pěveckého kroužku je jeho smíšený ráz, díky němuž ho navštěvují celé rodiny, tedy dospělí se svými ratolestmi. DDM se neustále snaží vytvářet nové zajímavé nabídky zájmových vzdělávacích akcí i pro dospělé. Jedna ze zájmových akcí, která byla velice úspěšná, a proto se od nového kalendářního roku mění její koncepce na profesní vzdělávání, jsou semináře s pedagogickou tematikou. DDM si zažádal o akreditaci MŠMT ČR na pět programů v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. První kurzy začnou probíhat v lednu 2013, končí osvědčením a zájem je veliký. Díky tomu tedy DDM začne nabízet své služby jak v oblasti zájmového vzdělávání, tak v oblasti dalšího profesního vzdělávání.⁷⁷

⁷⁶KULTURNÍ DŮM KRAKOV. *Home*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://www.kdkrakov.cz/index.php?action=10001>

⁷⁷SPIRÁLA-DDM PRAHA 8. *Aktuality*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-10]. Dostupné z: <http://www.ddmpraha8.cz/index.php?page=aktuality>

Jazyková škola – Jipka

Jazyková škola Jipka se pohybuje na trhu jazykových agentur od roku 1998. Má několik poboček, z nichž jedna působí právě na území Prahy 8. Je to velice moderní a neustále se rozvíjející instituce. Její jazykové centrum zajišťuje všechny segmenty poptávky současného jazykového trhu na vysoké úrovni. V současné době nabízí výuku již 53 světových jazyků. Instituce je rozdělena do několika částí. Jedná se o jazykovou školu, překladatelské služby a korektury, tlumočnické centrum, průvodcovské služby, studium jazyka v zahraničí a pomaturitní studium. Nabídka je tedy opravdu široká, a pokud má někdo zájem naučit se cizí jazyk nebo se v něm zdokonalit, což je vzhledem k dnešnímu multikulturnímu prostředí více než žádoucí, má možnost zde navštěvovat jak hromadné kurzy, tak i individuální výuku. Všechny zmíněné kurzy mají velkou škálu úrovní a jsou proto vhodné jak pro úplné začátečníky, tak i pokročilé. Tato jazyková škola má i svůj filmový klub, ve kterém mají klienti jedinečnou možnost zlepšit svoje jazykové schopnosti, zdokonalit slovní zásobu a osvojit si výrazy používané v situacích každodenního života. To vše se děje formou diskuse mezi klientem a lektorem a v následném promítání filmu si může klient zpříjemnit večer s přáteli a tím se zdokonalit v poslechu a mluveném slově. Promítání a beseda kolem filmu se tak osvědčila, že si musí klienti vstupenky na promítání rezervovat, proto jazyková škola uvažuje o rozšíření své nabídky právě tímto směrem.⁷⁸

Salesiánský klub

Salesiánské centrum je komunitním centrem v srdci Kobylis, které již třetí desetiletí otevírá své dveře všem generacím. Zakladatelem klubu je komunita salesiánů Dona Boska – řeholní společnosti katolické církve. Činnost klubu má tři hlavní směry. Jedná se o sociální pomoc, výchovu a vzdělávání a spirituální péči. Klub nabízí volnočasové aktivity jak pro děti, tak pro dospělé a není jich vůbec málo. Jmenovat můžeme například sdružení maminek, které organizuje převážně přednášky o výchově dětí a zdravé výživě a dále pravidelné kurzy cvičení maminek během těhotenství a po porodu i s dětmi. Oblíben je tu kroužek divadelní, košíkářský a kroužek filatelie. Nejrozsáhlejší jsou zde kroužky pohybové jako např. taneční kurzy, sportovní hry,

⁷⁸JIPKA. *O nás*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: <http://www.jipka.cz/o-nas>

stolní tenis, horolezecká stěna apod. Originální a na území Prahy 8 unikátní kurz, který zde probíhá je kurz kouzelníků, zde se scházejí jak děti, tak dospělí, amatéři či profesionálové a navzájem si vyměňují své zkušenosti. Přednášky a besedy týkající se spirituální péče nejsou chápány jako zajišťování duchovních potřeb organizovaných v církvích, ale snaží se klienty poučit o tom, že duchovní rozměr má každá bytost, bez ohledu na osobní přesvědčení. Klub dále spolupracuje s Farním sborem ČCE, ten vzdělává členy tohoto klubu v oblasti víry a věrouky při biblických hodinách. Vzdělání náboženské není však určeno jen členům sboru nebo klubu, ale je otevřené veřejnosti.⁷⁹

Tělocvičná jednota Sokol Kobylisy

Širokou nabídku různých sportovních aktivit sdružuje organizace pod názvem Tělocvičná jednota Sokol Kobylisy, jejíž zájmová činnost se hodně rozrostla po roce 1990. Zájmové aktivity, které jsou zde poskytovány čistě jen pro dospělé populaci, jsou zastoupeny v oddílech dospělých sokolské všestrannosti. Jedná se o oddíly všestranná gymnastika pro ženy a muže, relaxační gymnastika pro ženy, věrná sokolská garda, rekreační volejbal, rekreační košíková pro muže, rekreační nohejbal pro muže a oddíl šachů. K organizaci patří i **Klub českých turistů**, který má ve svém programu jednodenní či vícedenní zájmové výlety dle aktuální sezóny. V zimě je to například tolik oblíbené lyžování u nás i v zahraničí a v létě zase nespočet turistických, vodáckých nebo cyklistických akcí. Tento klub dále pořádá pravidelné přednášky o přírodě.⁸⁰

fitPlus centrum

Sportovně-relaxační centrum fitPlus bylo zřízeno roku 2002 za účelem organizování sportovního využití volného času všech věkových kategorií. Toto centrum mimo standardní nabídku sportovního využití jako je spinning, aerobic, pilates, stolní tenis, posilovna, aikido, kick box nabízí i taneční kurzy flamenga, street dance, zumba dance, orientálního či moderního tance. Zájmové vzdělávací kurzy, které se dotýkají oblasti alternativní medicíny, jsou zastoupeny v lekcích jógy a powerjogy, dále je zde

⁷⁹ SKM. *O nás*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://kobylyisy.skm.cz/o-nas>

⁸⁰ TĚLOCVIČNÁ JEDNOTA SOKOL KOBYLISY. *Informace o TJ*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://www.sokolkobylyisy.cz/about/>

také kurz východní medicíny, omlazovací cvičení chuej čhun kung, astrologie, rétotika, čakry typu reflexní terapie nebo otevírání zlatého kvítku. V současné době je zde rozšířena nabídka kurzů redukce a formování postavy, které jsou rozšířeny o přednášky zdravé výživy a bylinkářství. Z důvodů velké konkurence fit center rozšířila instituce nabídku o zájmové kurzy z oblasti masáží. Jedná se o lekce masáží lávovými kameny, kraniosakrální biodynamiky, reflexní terapie lymfatického systému či akupunktury bez jehel.⁸¹

A-Centrum

Na území Prahy 8 je také možné najít sídlo zájmové instituce, která se zabývá velmi netradičním tématem v oblasti zájmového vzdělávání dospělých. Její orientace je zaměřena na podporu rodiny, kde každý může být sám sebou a vědomě tvořit svůj život. Vznikla roku 1998 a vytváří láskyplný a bezpečný prostor pro rozvoj celé rodiny. Klade důraz na zvyšování společenského uznání role ženy – matky a umožňuje otcům v celém procesu zastávat roli, která jim náleží. Zprostředkovává ucelené a objektivní informace o těhotenství, porodu, mateřství a rodičovství. Poskytuje nejen teoretické informace, ale také jejich prohloubení osobním prožitkem v širokém spektru netradičních praktických pohybových kurzů, přednášek a seminářů pro rozvíjení dovedností. Může se pochlubit návštěvností klientů z celé ČR, neboť zájmová činnost A-centra je opravdu ojedinělá. Mezi netradiční a velmi oblíbené kurzy patří těhotenské cvičení, příprava k porodu, setkání a cvičení s doulou, cvičení po porodu, cvičení pro rodiče s dětmi, tanečky a hudební programy pro rodiče s dětmi. Pravidelné přednášky, které A-centrum organizuje, se zaměřují na podporu rodičů a zvyšování jejich rodičovských kompetencí, metody, jak dosáhnout životní spokojenost, nošení dětí v šátku, přirozenou hygienu kojenců, bezlepkovou stravu pro kojence, snížení bolestí při porodu, uspávání dětí, očkování, zvládání dětského vzteku apod. Dále instituce organizuje semináře s tematikou osobního růstu jednotlivců, alternativní léčby, pedagogiky, místa dítěte v rodinném systému a mateřské dovolené pro otce. Na závěr popisu těchto činností nesmím opomenout její průkopnictví v ČR, ale i v SR v zavedení kurzů týkajících se gravidjogy, tance s batolaty v náručí a muzikoterapie pro kojence. V instituci také

⁸¹fitPULS CENTRUM. *Aktuality*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: <http://www.fitpuls.cz/>

působí masérský tým, který poskytuje siatsu masáž, aromaterapeutickou masáž – „*Sedmé nebe*“, tanec doteků světla po těle, zdravotní masáž pánve a kříže, masáž – metamorfní technika, masáž dětí a kojenců, masáž lávovými kameny, relaxační masáž s vonnými oleji, detoxikační masáž.

A-centrum pořádá i lektorské kurzy „*Vědomé a aktivní přípravy na mateřství a rodičovství*“, které jsou garantovány Unií porodních asistentek. Cvičení s dětmi je akreditováno MŠMT.⁸²

⁸²A-CENTRUM. *O nás*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.acentrum.eu/historie-a-cile>

5. METODOLOGIE PRŮZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Tato část diplomové práce poskytuje popis současného stavu zájmového vzdělávání pro dospělé a jeho zhodnocení na území městské části Praha 8. Průzkumné šetření si klade za cíl zachytit jak přehled a charakteristiku vybraných institucí zabývajících se touto problematikou, tak jejich nabídku a přípravu zájmových vzdělávacích činností v této lokalitě.

Sběr dat pro průzkumné šetření je zprostředkován prostřednictvím nashromážděných materiálů a informací ze všech dostupných zdrojů, jak tištěných, tak internetových. Veškeré zbylé informace jsou získány ze strukturovaných rozhovorů⁸³ s relevantními i doplňujícími informacemi od deseti oprávněných vedoucích osob daných institucí.

V předchozí kapitole lze nalézt popis prostředí celého území MČ Praha 8, ve kterém bylo uskutečněno průzkumné šetření. Dále pak je zde uveden i seznam jednotlivých zájmových institucí a organizací, z nichž byly vytipovány a podrobněji charakterizovány právě ty, které realizují zájmovou činnost v oblasti zájmového vzdělávání dospělých vzhledem k různorodosti zájmových činností v největší míře a současně mají dlouholetou tradici a oblíbenost u dospělé populace. Zároveň byly vybírány instituce, které reprezentují jednotlivé kategorie zájmového vzdělávání podle Šeráka (podrobněji na s. 33 této práce).

V následujících kapitolách bude objasněno, jakým způsobem bylo v těchto institucích průzkumné šetření realizováno, jaký byl zvolen průzkumný soubor a následuje vytyčení průzkumného cíle. Nakonec jsou výsledky analýzy průzkumného šetření zpracovány a shrnuty do závěru.

⁸³Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami: předem pečlivě formulované otázky, s relativně omezenou možností ptát se i na jiné věci, omezuje se tím možnost, že data/informace se budou u jednotlivých rozhovorů strukturně lišit.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009. s. 26. ISBN 978-80-247-3006-6.

Metodika šetření má formu kvalitativně orientovaného průzkumu, který systematizuje nashromážděná data z rozhovorů a vyhodnocuje je srovnávací metodou⁸⁴. Cílem je tak najít společné prvky, znaky a principy, které se vyskytují u vybraných zájmových vzdělávacích institucí pro dospělé na území městské části Praha 8, ale také naopak odhalit odlišnosti mezi jednotlivými aspekty.

5.1 Cíl průzkumného šetření

Cílem průzkumného šetření je charakterizovat a zhodnotit situaci v oblasti zájmového vzdělávání dospělých na území MČ Praha 8. Pomocí nashromážděných materiálů a informací tato práce usiluje popsat formu vzdělávání, jak ji v odborné literatuře popisuje Palán (*souhrn organizačních opatření a uspořádání výuky (vzdělávání) při realizaci určitého vzdělávacího procesu*) a zjistit, jaký je kladen důraz na didaktické metody (*vytvoření souboru postupů, kterými lektor předává poznatky a formuje dovednosti*) při tvorbě zájmových činností. Ve výsledku by měl být podán komplexní obraz přípravy a nabídky zájmových aktivit pro dospělé na tomto území. Toto průzkumné šetření bylo z důvodu přehlednosti a snazší orientace rozděleno do dvou částí.

První část si kladla za cíl vyhledat co největší počet institucí na území Prahy 8 poskytujících zájmové vzdělávání dospělých a z nich pak zvolit ty, které poskytují víceprogramovou nabídku zájmového vzdělávání dospělých.

Druhá část se již snažila konkrétně prozkoumat a analyzovat samotné postupy, jakými jsou vytvářeny vzdělávací programy ve vybraných institucích.

Průzkumná otázka tak tedy vyplývá z cíle průzkumného šetření:

⁸⁴ Srovnávací metoda je postavena na principu komparace jistých vlastností (též např. znaků, proměnných) u zvolených předmětů zkoumání, např. u jevů, procesů, institucí. Za využití běžných operací a postupů sleduje jejich souvislosti, následnosti, podobnosti, rozdílnosti atd.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009. s. 29. ISBN 978-80-247-3006-6.

„Jaká je charakteristika vytipovaných zájmových vzdělávacích institucí na území městské části Praha 8 a jakým způsobem je připravovaná nabídka zájmových činností pro dospělé v těchto institucích?“

Z této komplexně pojaté průzkumné otázky byly následně odvozeny jednotlivé podotázky, aby průzkumné šetření odhalilo co nejvíce informací o nabídce a přípravách zájmových činností a zároveň potvrdilo nebo naopak vyvrátilo následující čtyři hypotézy, které byly v této diplomové práci k dané problematice vytyčeny. Tyto podotázky byly stanoveny jako otevřené a jsou uvedeny jak ve vyhodnocení průzkumu, tak v příloze C.

Cílem průzkumu je zjistit pravdivost následujících čtyř hypotéz:

- Zájmové instituce raději připravují dlouhodobé kurzy a snaží se do nich zařazovat i nové a aktuální trendy v této oblasti.
- Zájmové instituce za nejefektivnější způsob své propagace zájmových činností považují internet.
- Zájmové instituce mezi sebou navzájem nespolupracují.
- Nejčastější motivací účastníků k účasti na zájmovém vzdělávání je touha po sebevzdělávání a účastní se ho častěji ženy než muži.

Hlavní důvod ke zvolení tohoto cíle průzkumného šetření spatřuji v tom, že dodnes neexistují žádná komplexní doporučení, žádné příručky ani manuály ze strany vládních resortů, a to především Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, které by pracovníky připravující nabídku zájmového vzdělávání pro dospělé jakýmkoli způsobem směřovaly nebo korigovaly. Důsledkem toho se liší jak postupy při vytváření nabídek zájmových programů pro dospělé, tak i samotný obsah a kvalita těchto programů. Bylo by tedy vhodné přiblížit, jak aktéři tvoří svou nabídku zájmového vzdělávání dospělých a díky tomu se pokusit rozšířit teoretickou základnu zájmového vzdělávání dospělých ohledně této problematiky. Výsledky průzkumu by pak mohly přispět ke spolupráci subjektů poskytující zájmové vzdělávání pro dospělé nebo k systematictější tvorbě vzdělávacích aktivit.

5.2 Realizace průzkumného šetření a složení průzkumného souboru

K zjištění výše uvedených cílů této práce bylo zapotřebí využití více metod a technik pro sběr podstatných informací a materiálů.

Pro zmapování sítě institucí, které toto vzdělávání realizují, byla použita metoda analýzy dokumentů. Tato metoda zahrnuje zejména shromažďování a sbírání informativních nebo reklamních letáků, brožur, časopisů na příslušných místech, jako např. knihovna, Úřad městské části Praha 8, kulturní dům nebo jiné kulturní prostory. Ve sběru informací byly použity internetové stránky vybraných zájmových vzdělávacích institucí pro dospělé, ale také internetové stránky, jež o jejich zájmových aktivitách sekundárně informují. Jeden z nejdůležitějších a podrobně zkoumaných zdrojů byl tištěný měsíčník *Osmička*, který vydává Úřad městské části Praha 8 a ve kterém je publikováno mnoho informací potřebných pro kvalitní život občanů této lokality, tedy i informace o zájmových aktivitách pro dospělé. Tímto průzkumem byl vytvořen seznam, z kterého bylo vytipováno 10 institucí, které tvoří průzkumný soubor. Jedná se o instituce Kulturní dům Krakov, Odbor kultury Městské části Praha 8, Městská knihovna, Dům dětí a mládeže – Spirála, Jazyková škola – Jipka, Salesiánský klub, Tělocvičná jednota Sokol Kobylisy, Klub českých turistů, fitPlus centrum a A-centrum. Do průzkumného souboru byly tedy začleněny instituce, které mají širší pole působnosti a profilují se v různých směrech, aby bylo nejlépe zastoupeno nejpodrobnější členění podle Šeráka uvedené v teoretické části, tj. kulturní a estetická výchova, pohybová a sportovní výchova, cestování a turistika, zdravotní výchova, environmentální výchova, vědeckotechnické vzdělávání, jazykové vzdělávání a náboženská a duchovní výchova. Protože oblast zájmového vzdělávání jako taková není ještě řádně legislativně a normativně ošetřena, vyskytuje se zde poměrně velká rozmanitost, která se týká složitosti výskytu těchto institucí, byl tedy též při výběru hodně nápomocný a důležitý i fakt, který vypovídá i o známosti a oblíbenosti instituce samotné.

Zásadní metodou pro praktickou část diplomové práce je metoda srovnávací, která byla aplikována na nashromážděná data z jednotlivých strukturovaných rozhovorů, které byly uskutečněny s deseti vedoucími pracovníky ve vybraných institucích zájmového vzdělávání pro dospělé na území městské části Praha 8. Těmto respondentům bylo postupně položeno patnáct otázek, které byly předkládány ústní

formou, přičemž každý dotazovaný respondent dostal i seznam otázek v písemné podobě, aby měl možnost nahlédnout a lépe si otázku ujasnit. Při otevřených otázkách se mohli respondenti vyjádřit podle svých možností a připojit i své individuální stanovisko. Rozhovory byly zaznamenávány písemně a současně i záznamem na diktafon pro pozdější zpřesnění detailů a další analýzu. Analýzou rozhovorů byly nalezeny společné pasáže, ve kterých respondenti vyjadřují své postoje k téže problematice. Čas potřebný na rozhovor u šesti institucí nepřesáhl půl hodiny a u zbylých čtyř institucí byl časově náročnější, protože jsou programově rozsáhlejší a mají velký podíl na celkovém zájmovém vzdělávání pro dospělé na daném území. Samotný průběh strukturovaných rozhovorů se uskutečnil bez komplikací. Respondenti byli velice ochotní a vstřícní. Na otázky odpovídali věcně a zároveň byli schopni základní myšlenku rozvést.

V další kapitole následuje vyhodnocení všech patnácti otázek a to v pořadí, v němž byly kladeny jednotlivým respondentům.

6. VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU

Tato kapitola obsahuje odpovědi na jednotlivé otázky ve strukturovaných rozhovorech. Jejich analýzou byly nalezeny společné pasáže, ve kterých respondenti vyjadřují své postoje k dané problematice nabídky a přípravy zájmových vzdělávacích akcí. Vzájemným porovnáním těchto pasáží nalezneme společné i odlišné rysy a vlastnosti, které vymezují tvorbu nabídky zájmového vzdělávání. Sekundární analýzou pak byly nalezeny klíčové oblasti, které jsou důležité při tvorbě nabídky a přípravy v daných institucích. Tyto oblasti jsou v následujících odstavcích popsány, vyhodnoceny a doplněny o autentické výpovědi dotazovaných respondentů.

Výsledky otázek 1 – 9, které byly zaměřeny na obor a pole působnosti v zájmovém vzdělávání dospělých.

1. otázka: Jak dlouho a v jakém odvětví zájmového vzdělávání dospělých působíte?

Všichni oslovení respondenti ve vytipovaných institucích se pohybují v oblasti zájmového vzdělávání 9 – 21 let a jsou ve funkci ředitele, vedoucího, popřípadě jejich zástupce.

„Zde v této oblasti působím od nástupu do funkce ředitelky, což je zhruba 15 let, ale celkem v tomto oboru, tedy zájmovém vzdělávání jak pro děti, tak pro dospělé se vlastně pohybují celou svou pracovní kariéru.“

Výsledky odpovědí na otázku ohledně délky působení v daném oboru nám tedy napovídají, že respondenti na poli zájmového vzdělávání působí dlouhodobě, přičemž se danému oboru věnují aktivně a plně profesionálně. Každý respondent se profiluje na určitou oblast zájmového vzdělávání ve svém oboru. Můžeme tedy konstatovat, že jejich následující odpovědi budou založeny na dostatečné znalosti a dlouhodobé praxi v daném oboru zájmového vzdělávání.

2. otázka: Kdo zajišťuje administrativní a obsahovou náplň Vašich individuálních zájmových akcí?

Přípravu a tvorbu vzdělávací nabídky v těchto institucích má na starosti osoba, která je považována za odborníka na danou problematiku. Jedná se buď o vyškoleného pedagoga v oboru volného času, nebo člověka s dlouhodobými zkušenostmi na poli nabídky a poptávky v sektoru kurzů spadajících do sféry zájmového vzdělávání. Tato osoba konzultuje svoji přípravu zájmových aktivit jak se svými spolupracovníky, tak s vedoucím instituce, který ji i schvaluje.

„Je to kolektivní práce. Na začátku se jedná vždy o individuální nápady, ty se pak dostanou na povrch a jejich další zpracování nebo případné rozvinutí je již dílem konkrétní osoby.“

„Často to vypadá, že je náplň práce na bedrech jedné osoby, ale ona je to vlastně kolektivní práce.“

„Organizaci kurzů a administrativní stránku zajišťuji já sám. Obsahovou náplň si, ale zajišťují lektori sami, je to taková nepsaná spolupráce.“

„Každý dělá něco, pracujeme na tom vlastně všichni, co tu jsme, aby v případě nemoci byl zástup.“

„Pokud to celé na závěr shrnu, postup je následující. Pedagogové volného času si připraví zájmovou akci, tedy její rámeček. Pro koho je určena, jaký je cíl, co tím chce dokázat, jaké klíčové kompetence tam budou posilovat? To vše musí být v souladu s plánem práce, který vždy vzniká na začátku školního roku. Vše musí být v souladu s plánem práce, který vždy vzniká na začátku školního roku. Vše se pak konzultuje s experty v daných oblastech a já to nakonec schvaluji. Následně si již pedagogové vedou svoje akce celé sami.“

Tyto výsledky nám jasně naznačují, že na výsledné podobě vzdělávací nabídky se tedy podílí celá instituce. Individuální nápady, které schvaluje vedoucí osoba, se rozvíjejí v týmové práci, přičemž se každý soustředí na svou profesní oblast.

3. otázka: Připravujete raději krátkodobé akce (přednášky, semináře), nebo dlouhodobé kurzy?

Ohledně oblíbenosti v zajišťování krátkodobých přednášek, seminářů či dlouhodobých kurzů, se 8 z deseti respondentů shodlo, že pokud je to jen trochu možné, dávají přednost kurzům dlouhodobého charakteru, přičemž důležitější je pro ně pestrá paleta a různorodost nabízených akcí, nežli jejich časový charakter.

„Naše jednorázové přednášky mají témata, která na sebe navazují. Přednášky většinou navštěvují stejní klienti. Díky tomu se z toho vlastně stávají dlouhodobé zájmové akce, a s tím jsme spokojeni.“

„Jednoznačně dlouhodobé kurzy. Je ale pravda, že se o těchto kurzech dá říci, že jsou tvořeny krátkými lekci.“

Tyto dlouhodobé kurzy zároveň respondenti považují za dostatečné uspokojení poptávky.

„Zjistila jsem a taky si myslím, že je vlastně zajímavé, že ta kontinuita člověka někam vede. Že si člověk přijde něco vytvořit, něco se naučí a může v tom pokračovat, dál se rozvíjet.“

Naopak zbylí 2 respondenti, kteří ve svých institucích tvoří nabídku týkající se zájmových aktivit, kterých se účastní maminky s malými dětmi, upřednostňují krátkodobé vzdělávací aktivity, neboť návštěvy těchto přednášek, besed, seminářů nekladou velké nároky na čas.

„Problém jsou maminky s dětmi na mateřské dovolené, ty se velice nerady uvazují k nějakým dlouhodobějším akcím.“

„Jinak je to u zájmových činností rodiče s dětmi, tam jsou lepší jednotlivé akce, maminky si jednorázově zajistí hlídání apod.“

Tyto výsledky nám říkají, že respondenti se k této otázce zájmových akcí vyjádřili poměrně jasně, zájmové instituce tedy pořádají zájmové akce mixované (krátkodobé, dlouhodobé), ale pokud mají možnost výběru, přiklání se raději ke kurzům dlouhodobým.

4. otázka: Provozujete stále stejné zájmové aktivity pro dospělé, nebo se snažíte zařazovat i nové a aktuální trendy v této oblasti?

Na rozmanitost a kvalitu nabízených kurzů je kladen velký důraz ve všech institucích. Dále je velmi důležité vzbuzení samotného zájmu u klientů o různé vzdělávací kurzy, aby tak byly pořádány lekce, přednášky, besedy a semináře smysluplné. Všech 10 respondentů odpovědělo, že se jejich instituce zajímají o nové a aktuální trendy, novinky a snaží se je co nejvíce zařazovat do své zájmové vzdělávací činnosti.

„Nové trendy se objevují neustále, je těžké je sledovat, ale pokud chceme v oblasti zájmového vzdělávání dospělých uspět, nic jiného nám nezbývá. Dovoluji si zde tvrdit, že zaujmout děti nebo seniory není tak složité jako dospělého jedince, proto sledování trendů v oblasti zájmového vzdělávání dospělých je určitě, alespoň pro nás, nejsložitější.“

„Je to pořád ve vlnách, některé trendy jsou nové, některé se po nějakém roce opakují, ale ano, snažíme se reagovat na aktuální trendy co nejvíce jako každý, kdo chce být ve svém oboru úspěšný.“

Jejich snahou je co nejvíce sledovat vývoj v dané zájmové oblasti a zároveň se snaží přizpůsobit poptávce samotných klientů, kteří sami nabádají koordinátory k zařazení nových kurzů a přednášek.

„Někdy chodí s nápady samotní posluchači. Řeknou: tohle by se nám líbilo a o tohle bychom měli zájem a my pak přemýšlíme, jestli to půjde či ne.“

Instituce často čerpají inspiraci také z jiných měst, ale i ze zahraničních trendů, které jsou v dané době oblíbené a žádané.

„Letos jsme začali s novou formou jazykových kurzů. V těchto kurzech střídavě vyučují jak čeští lektori, tak rodilí mluvčí. Letošní trend je určitě obchodní angličtina, zájem je veliký, inspirace přišla ze zahraničí.“

Všechny zjištěné výsledky k této otázce jsou velice pozitivní, a i když jsou zjištěny na malém vzorku, můžeme podle nich vydedukovat, že všech deset oslovených institucí se snaží zařazovat do své zájmové činnosti nové a aktuální trendy v této oblasti. K této problematice však zároveň 4 respondenti ještě dodávají, že existují v jejich instituci kromě nových a aktuálních trendů i zájmové aktivity, které jsou pro danou

instituci stěžejní, mění se jen minimálně a i tak se teší velkému zájmu klientů. Jedná se o určité kurzy a přednášky, u kterých by naopak nebylo k jejich prospěchu je jakkoliv upravovat nebo dokonce měnit.

„Zájem o některé zájmové akce se naštěstí nemění, pořád zde máme matky na mateřské dovolené a seniory.“

5. otázka: Jakým způsobem probíhají Vaše zájmové akce pro dospělé?

Zájmové vzdělávací akce probíhají nejčastěji plně v režii lektora a mají formu přednáškových cyklů, přednášek, přednášek spojených s praxí, besed, seminářů, filmového promítání, zájmových kroužků, kurzů, nebo kulturního vystoupení.

„Kromě všech již zmiňovaných besed, seminářů apod., máme také přednášky praktické, vše, co se klient dozví, si zároveň hned i vyzkouší.“

Tyto výsledky jsou velice cenné, neboť nám plně potvrzují zjištěné informace v teoretické části, které se týkají tvrzení, že sféra zájmového vzdělávání využívá nejvíce prezenčních forem, a to přednášek, seminářů a kurzů.

6. otázka: Jak zajišťujete propagaci Vašeho zájmového vzdělávání pro dospělé?

Pomyslným zakončením celého procesu nabídky a přípravy zájmového vzdělávání je její úspěšná propagace. Zkoumané instituce informují veřejnost tradičně pomocí letáků, plakátů nebo oznámení v místních veřejných sdělovacích prostředcích.

„Vytváříme si vlastní plakáty, které zveřejňujeme na nejrůznějších místech, včetně propagačních vitrín Úřadu městské části Praha 8.“

Polovina respondentů za příhodnou formu propagace své instituce považují osobní doporučení nebo osobní pozvánky, které rozesílají na adresy svých klientů ve své databázi, např. sms zprávami, informačními emaily, nebo prostřednictvím sociálních sítí.

„Máme vypracovanou svoji databázi klientů, těm rozesíláme konkrétní nabídky s konkrétním termínem zájmové akce.“

„Pro mne je asi nejdůležitější, že přijde jedna, která si to pochvaluje, chce se pochlubit a přivede dvě kamarádky, lepší propagaci si nemůže člověk přát.“

Tyto výsledky nám však především ukázaly jednu vzácnou shodu všech 10 respondentů, která nás nejvíce zajímala – instituce díky jednoduchosti a relativně nízkým finančním nákladům považují za nejefektivnější způsob své propagace hlavně internet, tedy své webové stránky.

„K propagaci nám slouží naše webové stránky, jinak prakticky neinzerujeme.“

„Preferujeme menší reklamu, nemáme problém kurzy obsadit. Máme své vlastní stránky, takže internet, a to hlavně v případě nové nebo větší akce. Pokud někdy opravdu potřebujeme něco hodně propagovat, poslouží nám opět naše webové stránky nebo si zadáme sloupek v měsíčníku Osmička.“

„Snažíme se všemožně. Otázkou je, co je v této době to nejlepší řešení. Plakáty, facebook, emaily, sms, to všechno tady funguje, ale zdá se, že je to pořád málo nebo to lidem v té spoustě informací někde uniká. Myslím si, že děláme hodně, nejčastěji využíváme na internetu, ale pořád je co zlepšovat.“

7. otázka: Jakým způsobem jsou Vaše zájmové akce finančně zajištěny (popřípadě zda se na financování někdo podílí) a jak získáváte finanční prostředky?

Finanční zajištění zájmových akcí je na první pohled, díky odpovědím od respondentů, složitá záležitost. Instituce se snaží získat finanční prostředky různým způsobem, např. prostřednictvím darů, grantů od hlavního města Prahy, městské části Praha 8, farního sboru, žádostmi o dotace nebo příspěvky od sponzorů. Po podrobném srovnání všech odpovědí však zjistíme, že odpověď na otázku ohledně finančního zajištění zájmového vzdělávání dospělých je velice jednoduchá. Všechny aktivity zájmového vzdělávání dospělých jsou hlavní měrou hrazeny z poplatků klientů a účastníků jednotlivých kurzů.

„Kurzy pro dospělou populaci jsou plně hrazeny klienty.“

Odpovědi respondentů zde opět potvrzují odbornou teoretickou část, kde uvádíme, že instituce nejčastěji vkládají získané finanční prostředky do zájmového vzdělávání dětí a mládeže, popřípadě seniorů. Pokud instituce přeci jen hradí nějakou

zájmovou činnost pro dospělé, nejedná se o přednášky, besedy, kurzy, ani semináře, ale jde spíše o kulturní činnost, jako jsou např. adventní koncerty nebo o profesní vzdělávání dospělých.

„Pokud splníme podmínky pro poskytnutí grantu z rozpočtu městské části Praha 8 v oblasti volnočasových aktivit a granty obdržíme, jsou to finance na zájmové aktivity pro děti a mládež.“

Dostáváme prostředky, ale ne pro dospělé. Financování je tedy velice jednoduché, protože si všechno financují dospělí klienti sami.“

„Máme sponzory, ale situace jejich udržitelnosti je čím dál těžší. Když už uvolníme finance na dospělé, jedná se o zájmovou činnost pro maminky s malými dětmi.“

8. otázka: Spolupracujete s jinou institucí, která se zabývá zájmovým vzděláváním dospělých?

Při tvorbě nabídky zájmového vzdělávání dospělých instituce spolupracují s celou řadou organizací jako např. muzea, herecké spolky, pěvecké skupiny nebo se vzdělávacími institucemi ve smyslu vzdělání různých zájmových aktivit pro své pracovníky.

„Spolupracujeme s institucemi, které vzdělávají naše zaměstnance. Co se týká spolupráce nás a jiné zájmové instituce, to neděláme.“

Ohledně spolupráce zájmových institucí s jinou stejně zaměřenou institucí jsou však výsledky odpovědí všech 10 respondentů jednoznačné: navzájem spolu zájmové organizace nespolupracují.

„Nespolupracujeme s institucemi, které se zabývají zájmovým vzděláváním. Spolupracujeme pouze s profesionálními organizacemi, které poskytují sociální služby a poradenství.“

„Je to konkurenční boj, takže nespolupracujeme.“

9. otázka: Přivítali byste k Vaší práci příručku, brožuru či manuál na přípravu zájmového vzdělávání dospělých, která by Vám pomáhala při vaší práci, vedla Vás, korigovala nebo dokonce vyřešila nějaký problém, nejasnost, s kterou se potýkáte při přípravě nabídky zájmového vzdělávání pro dospělé?

Při přípravě zájmového vzdělávání čerpají respondenti a jejich spolupracovníci své pracovní postupy převážně ze své praxe v oblasti vzdělávání a ze zkušeností a praxe lektora, který je ve své profesi vyhledávaným odborníkem a s kterým v instituci úzce spolupracují.

Odpovědi přesto potvrzují, že by ke své dosavadní práci respondenti příručku, brožuru či manuál na přípravu zájmového vzdělávání ochotně přivítali, tím by mohli vyřešit občasné nejasnosti, s kterými se při přípravě potýkají. Někteří respondenti dokonce uvádějí, že si sami příručky vytvářejí.

„Určitě přivítali, my sami jsme si již některé vytvořili, např. brožuru s názvem „Pomůcka pro organizátory - Příměstský tábor“, ta se však týká zájmové aktivity dětí. Vytvořena byla díky spoustě materiálu, který jsme měli a zjistili jsme, že na trhu nic takového není. Plánujeme něco podobného vytvořit i pro lektory, kteří mají na starosti dospělé a seniory.“

„Tomu se nebráním a navíc sám si příručky vydávám.“

Výsledky 10 – 12 otázky, které byly orientovány především na lektory a jejich práci v dané instituci.

10. otázka: Jakým způsobem si vybíráte lektory a na co se při jejich výběru zaměřujete?

Ze zjištěných výsledků vyplývá, že výběrová řízení lektorů ve vytipovaných institucích nejsou vypisována. Výjimku tvoří instituce v oblasti specializované zájmové aktivity jako např. výuky cizích jazyků nebo poradenství při porodech, kde jsou

výběrová řízení vypisována z důvodu odbornosti. Přestože z větší části výběrová řízení vypisována nejsou, kladou respondenti na výběr lektorů velký důraz. Přijetí kandidáta je založeno převážně na jeho kvalifikaci, osobní zkušenosti, dosavadní praxi, kladných doporučení od předchozích zaměstnanců a někdy dokonce také na kladných doporučeních samotných klientů.

„Je to otázka zkušeností, nejlepší jsou samozřejmě osobní, ale i třeba zkušenosti přátel, kamarádů a klientů.“

„Vždy je pro mě důležitá předchozí osobní zkušenost s lektorem, než zařadíme jeho kurz do naší vzdělávací nabídky.“

„Většinou jsou to lidé, které už znám sám z nějakých přednášek, protože popravdě řečeno, netroufnu si vybrat někoho, koho bych nikdy neslyšel prezentovat.“

Dobrá osobní zkušenost s lektorem je pro respondenty často velice důležitá a v mnoha případech dokonce rozhodující. Na dosažené tituly či předložené certifikáty není brán velký zřetel (s výjimkou aktivit, pro které je profesní kvalifikace nezbytně nutná). Daleko důležitější je pro ně lektor s pedagogickým přístupem a pedagogickými dovednostmi nežli encyklopedicky vzdělaný lektor, který však nedokáže dostatečně zaujmout a motivovat.

„Setkala jsem se s lektory, kteří mají třeba deset certifikátů a stejně na ně nikdo nechodí a pak tu mám lektorku, která nemá ani jeden a má narváno, dokáže to prodat.“

„Jsem ráda, když mají lektori jakoukoliv pedagogickou zkušenost, odbornost je skvělá věc, ale nic nezaručuje. Lektor musí být člověk s citem a mít k té práci i kromě odbornosti velký vztah, prostě člověk na svém místě.“

Odpovědi respondentů dále naznačují důležitou skutečnost, která byla zmíněna i v teoretické části a to, že osobní zkušenost s lektorem je respondenty také chápána jako záruka snížení rizika při neúspěšné tvorbě nabídky zájmových aktivit.

11. otázka: Máte utvořen kolektiv vlastních lektorů nebo oslovujete i lektory externí?

V institucích je obecně preferován především stálý okruh lektorů. U žádné instituce nedošlo v poslední době k radikálním změnám na poli těchto pracovníků a

díky tomu se vytvořila i stálá nabídka vzdělávacích aktivit, která tvoří hlavní kostru zájmového vzdělávání v daných institucích.

„Máme utvořen svůj lektorský sbor.“

Z výsledků ale současně vyplývá i skutečnost, že vůči možnosti externích lektorů sice nejsou respondenti vyhraněni, avšak externisté zaujímají menší procento vzhledem ke stálé skupině lektorů.

„Pokud to převedu na procenta, je to 80 % stálých lektorů a 20 % těch externích, kteří se u nás pohybují jednou nebo dvakrát za rok.“

„V případě externích pracovníků nemáme vyhraněný názor.“

12. otázka: *Jste otevřeni nápadům ze strany lektora ohledně nabídky zájmového vzdělávání?*

Respondenti se shodují, že jsou otevřeni nápadům ze strany lektora, a to jak v rámci nabídky stávajících akcí, tak i nabídky ohledně nových trendů. Podstatné je určitě i zjištění, že vlastně ani na jejich názory nečekají, ba naopak oni sami se snaží o vzájemnou výměnu informací s nimi, neboť si jsou dobře vědomi, že oni jsou odborníky ve svém oboru.

„Vítáme také nové nápady od lektorů, protože ta jejich participace je pro nás nesmírně důležitá.“

„Ano vzájemná výměna informací my a lektori existuje a jsme jí nakloněni.“

„Nové věci jsou u nás spojeny i s nápady samotných lektorů, jejich názor je pro nás důležitý, oni jsou odborníci ve svém oboru.“

Výsledky tedy jednoznačně naznačují, že zájmové instituce se tímto přístupem snaží udržet svou nabídku dostatečně dynamickou a aktivní pro stávající i potenciální klienty.

Výsledky 13 – 15 otázky, které byly zaměřené především na účastníky zájmových vzdělávacích aktivit pro dospělé.

13. otázka: *Jste schopni a ochotni se přizpůsobit potřebám a úrovni účastníků zájmového vzdělávání dospělých?*

Zde panuje jednoznačná shoda výsledků, neboť všichni respondenti prohlašují, že zájmové vzdělávací aktivity v jejich instituci jsou flexibilní vůči potřebám účastníků a berou ohled na jejich úroveň.

„Snažíme se co nejvíce přizpůsobit potřebám klienta, protože je to pro klienta velký přínos. Kurzy mají různou úroveň a je jen na nich, kterou si zvolí a kam se zařadí.“

„Ochotni určitě jsme, protože je to nutné a důležité.“

„Samozřejmě se přizpůsobíme, je to nezbytné.“

14. otázka: *Získáváte od účastníků Vašich zájmových akcí pro dospělé nějakou zpětnou vazbu?*

Zpětná vazba od účastníků ohledně zájmových akcí nemá žádnou formální podobu. Respondenti nejčastěji uvádějí rozhovor se samotnými klienty nebo občasné dotazníkové šetření. Za hlavní zpětnou vazbu se však ve vytipovaných institucích považuje informace, jaká je účast na zájmových akcích.

„Ano děláme ústní dotazy, ale něco jako dotazníkové šetření jen občas.“

„Snažili jsme se formou dotazníků, ale ne všichni to vyplní. Nyní za zpětnou vazbu považujeme to, že klienti zase znovu přijdou.“

„Sami sebe netestujeme, poznáme zpětnou vazbu díky velké nebo malé účasti v kurzech.“

Odpovědi respondentů dále uvádí, že pokud mají účastníci zájmových akcí nějaké připomínky, výhrady nebo naopak požadavky, řeší se obvykle přímo na místě s lektorem.

15. otázka: Za jakým účelem nebo s jakým cílem účastníci vyhledávají vaše konkrétní zájmové aktivity a jsou účastníci spíše ženy nebo muži?

Účastníci zájmových akcí vyhledávají tuto činnost za účelem získání informací, rozšíření obzoru v dané oblasti, které se věnují. Zájmové aktivity dále vyhledávají pro vlastní potřebu, ale i při řešení osobních problémů. Především jde ale o sebevzdělávání a příjemné trávení volného času.

„Jednoznačně sebevzdělávání, dorozumět se ve světě při soukromých a pracovních cestách, rozumět textu, filmu, hudbě v cizím jazyce.“

„Lidé se chtějí dozvědět něco nového, chtějí se zdokonalit a rozšířit své znalosti.“

Významným aspektem, který dále respondenti často uvádějí, je také setkání se s lidmi, kteří mají podobné zájmy.

„Rozhodně je to sebevzdělávání, příjemné trávení volného času v kolektivu milých lidí nebo obdobně zaměřených lidí.“

„Aby se něco naučili, dozvěděli, ale naleznou zde i přátele nebo lidi s totožným zájmem.“

V zájmových institucích se zájmového vzdělávání pro dospělé účastní jak muži, tak ženy. Avšak respondenti uvádějí, že jednoznačně převažují ženy. Muži nejčastěji vyhledávají sportovní aktivity a tématicky vyhraněné a specificky zaměřené kluby. Ženy naopak mají své zástupce skoro ve všech zmíněných zájmových aktivitách.

„Naše akce navštěvují určitě více ženy, rádi bychom dělali i více pro muže, ale zaujmout je, je však náročnější.“

„Jednoznačně spíše ženy, muži se méně věnují oblasti čtení.“

„To je jasné, ženy. Jsou zde kurzy, kde není ani jeden muž: spinning, aerobic apod., zato ženy ty jsou snad opravdu všude, aspoň jedna, včetně kick boxu nebo posilovny.“

Tyto výsledky potvrzují, že 7 z deseti respondentů za nejčastější motiv účasti na zájmovém vzdělávání vidí v sebevzdělávání a zbylí 3 respondenti se domnívají, že jde o příjemné trávení volného času s lidmi zaměřenými na stejné potřeby a zájmy. Dále potvrdili i deset let starý výzkum popsáný v teoretické části, čili můžeme konstatovat, že charakter účastníka zájmového vzdělávání se ani po deseti letech nemění. 9 respondentů z 10 totiž opět potvrdilo, že ženy jsou nadále častějším účastníkem těchto zájmových akcí a hlavním motivem všech účastníků je sebevzdělávání, což je na závěr výsledků průzkumu velmi pozitivní zjištění.

6.1 Shrnutí průzkumu

Cílem průzkumného šetření této diplomové práce bylo popsání nabídky a zjištění průběhu samotné přípravy zájmového vzdělávání dospělých na území městské části Praha 8 za účelem posouzení pozitivních, případně negativních, aspektů této oblasti.

Na základě teoretického podkladu a v kontextu stanoveného zkoumaného problému zájmového vzdělávání dospělých na území městské části Praha 8 bylo možné analyzovat a zhodnotit další vývoj této oblasti a také doplnění možných nedostatků. Prostřednictvím analýzy sebraných výsledků následuje zhodnocení jak přípravy zájmového vzdělávání pro dospělé, tak i perspektivy vývoje vzdělávání dospělých.

Z tohoto celku pak byly vybrány nejrůznější instituce poskytující zájmové vzdělávání dospělých od domu dětí a mládeže, přes městskou knihovnu, jazykovou školu, vzdělávací A-centrum, až po sportovně-relaxační centrum nebo církevní klub. Tyto instituce byly vybrány z důvodu poskytování zájmového vzdělávání dospělých v největší míře, nejširší nabídky zájmových aktivit pro dospělé, oblíbenosti mezi klienty, originality a jedinečnosti a v neposlední řadě – dlouholeté tradice.

Rozhovor byl zaměřen na několik základních oblastí přípravy nabídky zájmového vzdělávání pro dospělé. Na základě jejich osobních zkušeností a dlouholeté praxe v jejich profesním oboru pak byly zjištěny podstatné i doplňující informace, které byly zpracovány do výsledné analýzy problematiky zájmového vzdělávání na území městské části Praha 8.

Prostřednictvím nashromážděných dat průzkumného šetření bylo zjištěno, že na území městské části Praha 8 se zájmových příležitostí k trávení volného času pro

dospělé vyskytuje opravdu hodně. Tyto činnosti jsou různorodé a pokrývají celé nejpodrobnější členění zaznamenané v teoretické části, přičemž některé druhy jako jazykové vzdělávání nebo sportovní a pohybová výchova jsou zde zastoupeny několikanásobně. Naopak environmentální výchova či vědeckotechnické vzdělávání jen sporadicky. Úplná absence některého druhu zájmových činností zde není, každý druh zájmového vzdělávání má své zastoupení. Díky tomu můžeme konstatovat, že dospělý člověk, který se pohybuje na Praze 8 a chce zde i trávit svůj volný čas, k tomu má mnoho příležitostí a uspokojivý výběr zájmových činností, nabízených tamějšími zájmovými organizacemi a institucemi. Zajímavá a neobvyklá je v této oblasti především zájmová instituce A-centrum, která se může chlubit návštěvností klientů z celého území České republiky, jelikož poskytuje velmi netradiční témata zaměřená na podporu celé rodiny. Je tedy zřejmé, že zájmové vzdělávání dospělých zde plní svou funkci volnočasových aktivit, ale je možné zaznamenat i mírný posun k profesnímu využití v podobě masérských kurzů, kurzů pro vzdělávání pedagogů volného času nebo jazykových škol.

Instituce pro zájmové vzdělávání dospělých se zde snaží o zajímavou a pestrou nabídku široké škály zájmových aktivit. Tyto jednotlivé instituce jsou odlišně zaměřeny, mezi jejich nabídkami jsou určité rozdíly, a proto nebyl nalezen univerzální vzorec či recept, podle kterého by se měla nabídka zájmových vzdělávacích příležitostí tvořit, ale průzkum místo toho odhalil existenci několika základních bodů, o které se tvorba nabídky zájmového vzdělávání dospělých opírá.

Jedná-li se o kompetence organizátora, je tento post vždy obsazen člověkem s dlouholetou praxí zběhlým v dané problematice. Tato osoba tvoří a v případě nejasností konzultuje tvorbu nabídky v instituci s celým pracovním kolektivem. Vzdělávání dospělých probíhá nejčastěji formou přednášek, besed, seminářů či dlouhodobých kurzů, které patří mezi priority zájmových institucí.

Průzkum poukázal na pravdivost první hypotézy, na pestrost a kvalitu nabízených kurzů je kladen velký důraz, a proto se instituce neustále zajímají o nové a aktuální trendy a novinky. Vzdělávací akce vedou profesionální lektori s letitou praxí. Je dbáno na vysokou kvalitu nabízených činností a programů, ale taktéž na kvalitu lektorů. Je tedy také pravda, že instituce si vybuďovaly v průběhu fungování trvalejší nabídku vzdělávacích aktivit, a to hlavně díky vytvoření kolektivu vlastních lektorů. Tato trvalá

nabídka je doplněna sezónní nabídkou zájmových akcí, které jsou naopak řízeny externími lektory. Lektor se stává poměrně vlivným činitelem při tvorbě nabídky, neboť právě on tvoří výsledný dojem ze zájmové instituce. Je prostředníkem mezi zájmovou institucí a účastníkem zájmových aktivit a má velký podíl na tom, zda se klienti institucí rozhodnou využít nabídku aktivit stejné instituce opakovaně, či nikoliv. Přesto, pokud se nejedná o odbornou oblast, kde je vzdělání lektorů bezpodmínečné, výběrová řízení na lektory vypisována nejsou. Jsou upřednostňováni lektori s pedagogickými dovednostmi a s citem ke své práci. Úspěšný lektor je chápán jako záruka snížení rizika neúspěšnosti při tvorbě nabídky zájmových aktivit.

Organizační a administrativní funkce spočívá na vedení dané instituce. Zájmové vzdělávací programy pro dospělé jsou plně zpoplatněny, z čehož jsou kurzy a další aktivity financovány.

Druhá hypotéza se potvrdila pouze zčásti. Velmi pozitivní je, že všechny vytipované instituce informují konstantně veřejnost a zájemce o své činnosti, o aktuálním programu a chystaných akcích. Propagace však probíhá i prostřednictvím letáků a regionálního tisku, neomezuje se pouze na internetovou reklamu. Nicméně internetové sociální sítě se spolu s webovými stránkami jednotlivých institucí řadí vzhledem k nízkým nákladům a snadné dostupnosti mezi ty nejpoužívanější.

Zpětná vazba od klientů zájmových akcí je sice institucemi vítána, ale není většinou plánovaná ani razantně podporována. Většinou zájmovým institucím stačí jako zpětná vazba plně obsazená kapacita pořádaných zájmových akcí.

Zájmové instituce se nebrání jakémukoliv manuálu, brožurě či příručce, která by zlehčila či vyjasnila pracovní postup při přípravě zájmové činnosti. Některé instituce si dokonce takové příručky vyrábí sami, neboť podobné materiály na trhu zatím nejsou.

Bohužel musíme dát za pravdu i třetí hypotéze, protože v průběhu analýzy rozhovoru byla zjištěna nulová snaha o spolupráci s dalšími institucemi, jež jsou zaměřeny čistě na zájmové vzdělávání dospělých. Jde o zásadní zjištění, neboť si tím vytváří umělou konkurenci v oblastech, kde se jejich vzdělávací nabídky překrývají. Dotazované instituce spolupracují pouze s organizacemi, které pro ně nejsou přímou konkurencí na poli zájmového vzdělávání.

Potvrdila se i poslední hypotéza, že zájmové vzdělávací aktivity dospělých jsou navštěvovány zejména z důvodů sebevzdělávání, získávání informací a příjemného trávení volného času s podobně zaměřenými lidmi.

Současně se jí ověřil i dlouhodobý trend, který je zmiňován i v odborné literatuře, že ženy mají největší zastoupení v návštěvnosti zájmových činností ve všech oslovených zájmových institucích.

6.2 Doporučení průzkumu

Doporučení průzkumu, ke kterému by mohla tato diplomová práce vést, by mělo být podle mého názoru směřováno jak osobám, které realizují v zájmových institucích přípravu a nabídku zájmových aktivit, tak i osobám, pro které je tato nabídka určena, tedy klientům institucí.

Ke zlepšení současné nabídky, stejně tak jako pro inspiraci při tvorbě nabídky nové, by jistě zájmovým institucím pomohlo prohloubení a strukturalizace zpětné vazby od klienta. Instituce mohou pro tento účel využít stejnou nízkonákladovou formu, kterou mohutně využívají ke své propagaci, tj. webové stránky a sociální sítě. Bylo by jistě přínosné umístit na stránky diskusní fóra, na kterých se klient může anonymně vyjádřit, pozitivně či negativně, k výkonu lektora i k celkovému dojmu z kurzu či přednášky. Instituce by tak nejen získaly cennou zpětnou vazbu, ale v případě kladných příspěvků od klientů by se jednalo o další bezplatnou reklamu.

Téměř každá z vytipovaných institucí má na Praze 8 konkurenta a strach z neúspěchu minimalizuje zájem o spolupráci mezi těmito organizacemi. Přesto si myslím, že částečná spolupráce na poli zájmového vzdělávání dospělých nebo poskytnutí či výměna pracovních manuálů či brožur, které si sami instituce připravují, by prospěla jak pestrosti nabídky jednotlivých organizací, tak spokojenosti klientů, kteří by jistě uvítali případné změny, pokud by vedly například ke snížení poplatků za kurzy nebo zlepšení kvality. Domnívám se totiž, že bez dostačující teoretické podpory se jen velmi pomalu a těžko buduje kvalitní vzdělávací systém, který je velice důležitý. Podle mého názoru tento i další průzkumy by mohly ulehčit práci poskytovatelům zájmového vzdělávání při tvorbě vzdělávací nabídky. Stejně tak by mohl vyjasnit tento problém i dalším subjektům pohybujících se na poli neformálního vzdělávání.

Pro udržení kroku s moderní dobou se jistě vyplatí sledovat nejnovější trendy a módní hity, které mohou poptávku na poli vzdělávání dospělých do velké míry ovlivnit. Pohlédneme-li zběžně do zahraničí a zaměříme se na žebříčky oblíbenosti zájmových aktivit pro dospělé, zjistíme, že v posledních letech zaznamenaly neobvyklý boom kurzy s tematikou kulinářskou a cukrářskou. Zájem o ovládnutí tajů italské kuchyně, o schopnost rozpoznat jemná francouzská vína nebo o nazdobení dech beroucího muffinu je v zahraničí obrovský a tamější zájmové instituce radostně otevírají nové a nové kurzy. Na území České republiky je tato sféra pokryta pouze televizními show, a to jak zahraničními, tak tuzemskými. Zdá se ale, že zájmové instituce na tento trend reagují poněkud ospale. Přesto, že zařazení kulinářských kurzů do nabídky vyžaduje vyšší vstupní investici, než je tomu u kurzů v běžné dosavadní nabídce, si myslím, že vzhledem k popularitě, které se u nás tyto televizní show těší, by byl o podobné praktické kurzy zájem opravdu velký.

Návštěvnost zájmového vzdělávání je jednoznačně charakterizována větší návštěvností žen, ale právě tyto nové trendy jako např. kulinářské kurzy by mohly nerovnováhou pohlaví trochu zamíchat. I když v posledních letech vedou ženy tvrdý boj, je všeobecně známo, že nejlepšími světovými šéfkuchaři jsou muži.

Na úplný závěr bych zájmovým institucím doporučila, aby svojí nabídku rozšířili i o častější aktivity, kde mohou dvojice trávit volný čas spolu. V dnešní chaotické době je těžké udržet fungující partnerský vztah a právě zájmové aktivity, které navštěvují oba současně, jim mohou napomáhat se sami sobě více přiblížit a pochopit. Domácí povinnosti, starost o rodinu a napětí na pracovišti, to vše je snáze zvládnutelné, pokud si člověk dokáže udělat čas sám pro sebe nebo s partnerem, a není podstatné, zda jde o namáhavější sportovní aktivitu či odpočinkové kulturní vyžití.

ZÁVĚR

Stejně tak jako lidský život netvoří pouze práce, ale i volný čas, je i zájmové vzdělávání důležitou součástí vzdělávání dospělých, a proto má význam zabývat se jím stejně podrobně jako vzděláváním profesním.

Obecně lze konstatovat, že zájmové vzdělávání vede účastníky k sebepoznávání a seberealizaci nebo objevování a rozvíjení vlastních schopností. Podporuje samostatné kritické myšlení, vytváření vlastního názoru, lepší porozumění světu i lidem kolem a participaci na společenském dění. Vede též k vytváření a utužování sociálních vztahů a vazeb. Velmi důležité je i rozvíjení praktických dovedností. Zájmové vzdělávání se tedy podílí na celkové kultivaci člověka. Kvalitní zájmy významným způsobem obohacují celý lidský život.

Zájmové vzdělávání lze popsat jako souhrn výchovně vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a dalších systematických i jednorázových činností a aktivit, které směřují k uspokojení individuálních zájmů. Důležitými charakteristikami zájmového vzdělávání dospělých jsou především zájem, dobrovolnost, svoboda výběru, uspokojování potřeb, pestrost, obsah, neutilitárnost, otevřenost a aktivita. Tento typ vzdělávání zahrnuje problematiku všeobecně vzdělávací, kulturní, filozofickou, náboženskou, etickou, sportovní, zdravotní atd.

Současná situace zájmového vzdělávání není rozhodně ideální. Jako největší problém se jeví nepřítomnost provázaného systému vzdělávání dospělých, jehož součástí by bylo legislativní a ekonomické zajištění. Na zájmové vzdělávání je dosud pohlíženo jako na individuální aktivitu a individuální investici jedince do svého osobního rozvoje.

Ústředním tématem diplomové práce byla problematika zájmového vzdělávání na území Městské části Praha 8. Záměrem a cílem diplomové práce bylo analyzovat teoretickou základnu samotného pojmu zájmového vzdělávání dospělých, poskytnout celistvý výklad této problematiky a následně ji aplikovat v praktické části této práce.

Teoretická část se věnovala zájmovému vzdělávání dospělých, vymezení základní a příbuzné terminologie a vysvětlila, jakým způsobem je zájmové vzdělávání chápáno v rámci celoživotního učení. Ukázala, že zájmové vzdělávání je v souladu s mnohostí

různých individuálních potřeb, zájmů a formování osobnosti. Poukázala na to, že je velice důležité pro seberealizaci člověka a zdokonalování se v tom, co jej zajímá.

Praktická část se pak zaměřila na oblast zájmového vzdělávání dospělých na území Prahy 8 a analyzovala nashromážděné informace a zdroje spolu se strukturovanými rozhovory, které zachycují v jednotlivých bodech různé aspekty zájmových vzdělávacích aktivit, které se v této lokalitě uskutečňují. Průzkumné šetření potvrdilo všechny čtyři formulované hypotézy. Potvrdilo se preferování delšího časového horizontu, na který jsou připravovány zájmové aktivity i snaha sledovat a zapojovat aktuální trendy z oblasti zájmového vzdělávání. Zčásti se potvrdila hypotéza, že primárně využívaný reklamní prostor daných institucí je internet, v odpovědích respondentů bylo možné vysledovat i snahu o zapojení tištěné inzerce. Bohužel musíme dát za pravdu i předposlední hypotéze, která koresponduje s odbornou literaturou. Vzájemná spolupráce mezi stejně zaměřenými institucemi je nulová, což jednak ovlivňuje úroveň nabízených kurzů a zároveň nemožnost jakéhokoli relevantní porovnání dané nabídky pro zájemce o zájmové vzdělávání. Poslední hypotéza se také ukázala jako pravdivá, nejčastější motivací klientů účastnících se zájmového vzdělávání je touha po sebezvzdělávání. Stále také platí, že nejčastějšími účastnicemi tohoto typu vzdělávání jsou ženy.

Na daném území se tak podařilo přiblížit problematiku přípravy a nabídky zájmového vzdělávání a nalézt velké množství institucí a organizací, které se zabývají zájmovým vzděláváním dospělých. Nabídka v oblasti zájmového vzdělávání v této lokalitě je pestrá, jsou zde různé možnosti seberealizace, místa, kde se setkávat s přáteli, sdílet společné zájmy a příjemně strávit volný čas. To velice napomáhá k lepší orientaci v nabídce a může to výrazně přispět i k výběru vhodného typu zájmového vzdělávání a aktivity. Tato lokalita si zachovává své oblíbené, stálé aktivity a akce zájmového vzdělávání dospělých, je zde snaha i o nové oblasti zájmu a nové trendy. Je tedy možné v budoucnu očekávat další nárůst a rozvoj v této oblasti.

Pevně věřím, že diplomová práce napomohla zviditelnit problematiku zájmového vzdělávání dospělých, zdůraznila jeho smysl a přispěla k chápání zájmového vzdělávání jako svobodné možnosti rozvíjet se v souladu se svými zájmy a potřebami pro zvýšení kvality lidského života.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

SEZNAM POUŽITÝCH ČESKÝCH ZDROJŮ

- BARTOŠ, M. *Zájmové kulturní aktivity volného času*. Praha: Karlova univerzita, 1980.
- BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP, 2006. ISBN 80-244-1193-8.
- BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2580-2.
- BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. 2. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP, 2002. ISBN 80-244-0441-9.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1.
- HRADEČNÁ, M., a kol. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7178-0157.
- INDRÁK, A. *Psychologické základy vzdělávání dospělých: kvalifikační certifikovaný kurz pro lektory ve vzdělávání dospělých*. 1 vyd. Olomouc: Vydavatelství UP, 2008. ISBN 978-80-244-1922-0.
- KNOTOVÁ, D. *Neformální zájmové vzdělávání dospělých ve volném čase*. In *Sborník prací Filozofické brněnské fakulty*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4143-9.
- MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-045-9.
- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2 rozšířené vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- PALÁN, Z. *Lidské zdroje- Výkladový slovník*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.
- PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Praha: Daha, 1997. ISBN 80-902232-1-4.
- PALÁN, Z. *Základy andagogiky*. Praha: Vysoká škola Jana Amose Komenského, 2003. ISBN 80-86723-03-8.
- PALÁN, Z., RÝZNAR, L. *Vzdělávání dospělých a Evropa*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000. ISBN 80-7041-879-6.

PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.

POKORNÝ, J. *Lidovýchova na přelomu 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 978-80-246-0508-1.

PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

RABUŠICOVÁ, M. *Místo vzdělávání dospělých v konceptu celoživotního učení*. In: RABUŠICOVÁ, M. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity U 11(2006)*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 1211-6971.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

SPOUSTA, V. *Teoretické základy výchovy ve volném čase. Úvod do studia pedagogiky volného času*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 1994. ISBN 80-210-1007-X.

ŠERÁK, M. a DVOŘÁKOVÁ, M. *Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství, 2009. ISBN 978-80-213-2001-7.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Edice celoživotního vzdělávání. Svazek 19. Praha: MJF Praha, 2005. ISBN 80-86284-55-7.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. 2. doplněné vyd. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

VYHNÁLKOVÁ, K. *Vzdělávání dospělých v České republice a Evropské unii*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-46-4.

VYMAZAL, J. *Mimoškolská výchova a vzdělávání dospělých a její institucionální systém v ČSR*. Praha: SNP, 1990. ISBN 80-7066-104-6.

ZOUNEK, M. *ICT v životě základních škol*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-858-1

SEZNAM POUŽITÝCH ZAHRANIČNÍCH ZDROJŮ

DUMAZEDIER, J. *Práce a volný čas*. In. FRIEDMANN, G. a kol. *Sociológia práce*. Bratislava: Práca, 1967.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

A-CENTRUM. *O nás*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.acentrum.eu/historie-a-cile>

fitPULS CENTRUM. *Aktuality*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: <http://www.fitpuls.cz/>

JIPKA. *O nás*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: <http://www.jipka.cz/o-nas>

KONCEPT DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ PRO ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ. *Věstník MŠMT ČR*. [online]. 2002 roč. 58. č.9 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/2002-9>

KULTURNÍ DŮM KRAKOV. *Home*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://www.kdkrakov.cz/index.php?action=10001>

MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 8. *Základní informace o Praze 8*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://www.praha8.cz/Soucasnost-a-historie>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – Nakladatelství Tauris, 2001 [cit. 2012-09-22]. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – Nakladatelství Tauris, 2001 [cit. 2012-10-08]. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – Nakladatelství Tauris, 2001 [cit. 2012-10-23]. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z : <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Statut Rady MŠMT pro zájmové vzdělávání: Věstník MŠMT ČR*. [online]. 2002 roč. 58. č.7 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/2002-7>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie celoživotního učení ČR*. [online]. C 2007 [cit. 2012-10-11]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/Zalezitosti_EU/strategie_2007_CZ_web_jednostrany.pdf

PALÁN, Z. *Andragogický slovník – dospělý, dospělost*. Andromedie. [online]. 2012 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/dospely-dospelost>.

SKM. *O nás*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://kobylysy.skm.cz/o-nas>

SPIRÁLA-DDM PRAHA 8. *Aktuality*. [online]. C 2012. [cit. 2012-12-10]. Dostupné z: <http://www.ddmpraha8.cz/index.php?page=aktuality>

TĚLOCVIČNÁ JEDNOTA SOKOL KOBYLISY. *Informace o TJ*. [online]. C 2012 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://www.sokolkobylysy.cz/about/>

WIKIPEDIE OTEVŘENÁ ENCYKLOPEDIE. *Praha 8*. [online]. Poslední aktualizace 6.11.2012 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Praha_8

SEZNAM TABULEK

TABULKA č. 1: Rozdíly konceptu celoživotního vzdělávání a konceptu celoživotního učení.....	14
TABULKA č. 2: Schéma vzdělávání dospělých v rámci celoživotního učení.....	19

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A - Znak a mapa Městské části Praha 8	I
PŘÍLOHA B - Seznam škol na území Městské části Praha 8	II
PŘÍLOHA C - Seznam otevřených otázek	IV

SEZNAM ZKRATEK

aj. a jiné

apod. a podobně

atd. a tak dále

atp. a tak podobně

č. číslo

event. eventuálně

např. například

resp. respektive

s. strana

tab. tabulka

tj. to jest

tzv. takzvaná, takzvané, takzvaných, takzvanou, takzvaně

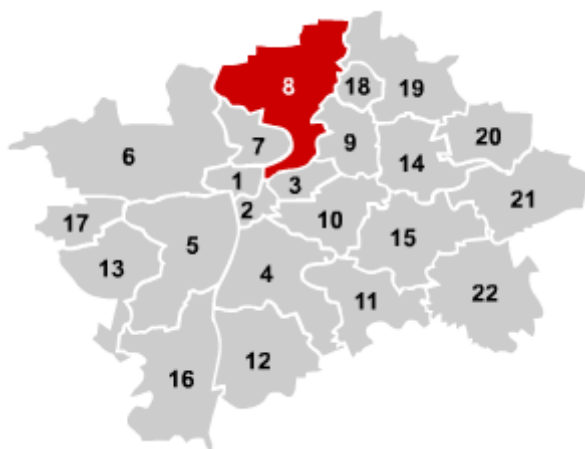
PŘÍLOHY

PŘÍLOHA A - Znak a mapa MČ Praha 8

Znak / Městská část Praha 8

Mapa území MČ Praha 8

PŘÍLOHA B - Seznam škol na území Městské části Praha 8

Školy zřízené MČ Praha 8

Základní školy

Základní škola a mateřská škola Na Slovance, Praha 8, Bedřichovská 1
Základní škola a mateřská škola Petra Strozziho, Praha 8, Za Invalidovnou 3
Základní škola a mateřská škola Ústavní, Praha 8, Hlivická 1
Základní škola a mateřská škola, Praha 8, Dolákova 1
Základní škola a mateřská škola, Praha 8, Lyčkovo náměstí 6
Základní škola a mateřská škola, Praha 8, U Školské zahrady 4
Základní škola a mateřská škola Na Slovance, Praha 8, Bedřichovská 1
Základní škola a mateřská škola Petra Strozziho, Praha 8, Za Invalidovnou 3
Základní škola a mateřská škola Ústavní, Praha 8, Hlivická 1
Základní škola a mateřská škola, Praha 8, Dolákova 1
Základní škola a mateřská škola, Praha 8, Lyčkovo náměstí 6
Základní škola a mateřská škola, Praha 8, U Školské zahrady 4
Základní škola Bohumila Hrabala, Praha 8, Zenklova 52
Základní škola Mazurská, Praha 8, Svidnická 1a
Základní škola, Praha 8, Burešova 14
Základní škola, Praha 8, Glowackého 6
Základní škola, Praha 8, Hovorčovická 11
Základní škola, Praha 8, Libčická 10
Základní škola, Praha 8, Na Šutce 28
Základní škola, Praha 8, Palmovka 8
Základní škola, Praha 8, Žernosecká 3

Ostatní školy na území MČ Praha 8

Základní školy

Církevní základní škola logopedická Don Bosco Praha 8 – Bohnice, Dolákova 555
Základní škola a mateřská škola Praha 8, Za Invalidovnou 3
Základní škola a Mateřská škola při Nemocnici Na Bulovce, Praha 8, Budínova 2
Základní škola a mateřská škola, Praha 8 - Ďáblice, U Parkánu 17
Základní škola logopedická a Základní škola praktická
Základní škola při psychiatrické léčebně, Praha 8, Ústavní 91
Základní škola, Praha - Dolní Chabry

Umělecké školy

Základní umělecká škola, P8, Klapkova 25 (PS)
Základní umělecká škola, P8, Taussigova 2

Odborné učiliště

Odborné učiliště a Praktická škola, Praha 8, Chabařovická 4/1125
SOU kadeřnické, Karlínské nám. 8/225

Střední školy a vyšší odborné školy

Základní škola německo-českého porozumění a Gymnázium Thomase Manna, o.p.s.

Dvouletá katolická střední škola, Praha 8, Vítkova 12
Gymnázium, Praha 8, U Libeňského zámku 1
Gymnázium, Praha 8, Ústavní 400
Karlínské gymnázium, Praha 8, Pernerova 25
PB - Vyšší odborná škola a Střední škola managementu, s.r.o., Praha 8, Nad Rokoskou 7
PORG – gymnázium a základní škola, o.p.s., Praha 8, Lindnerova 3
První česko – ruské gymnázium s.r.o., Praha 8, Hovorčovická 11/1281
První soukromá hotelová škola, spol. s r.o., P8, Svídnická 506
Soukromá střední odborná škola (1.KŠPA) Praha, s.r.o.
Soukromá střední škola DANAĚ, s.r.o., Praha 8, Svídnická 1A/599
Soukromá střední škola gastronomie, s.r.o., Praha 8, Svídnická 1a
Střední odborná škola sociální, o.p.s., Hnězdenská 549
Střední školy Náhorní, Praha 8, U Měšťanských škol 525/1
TRIVIS – Střední škola veřejnoprávní a Vyšší odborná škola prevence kriminality a krizového řízení Praha, s.r.o.
Vyšší odborná škola ekonomická a Obchodní akademie, Praha 8, Kollárova 5

Vysoké školy

Soukromá vysoká škola ekonomických studií, s.r.o.
Vysoká škola hotelová v Praze 8, spol. s.r.o.

PŘÍLOHA C - Seznam otevřených otázek, které byly pokládány ve strukturovaných rozhovorech zástupcům vytipovaných institucí zájmového vzdělávání dospělých na území městské části Praha 8:

1. *Jak dlouho a v jakém odvětví zájmového vzdělávání dospělých působíte?*
2. *Kdo zajišťuje administrativní a obsahovou náplň Vašich individuálních zájmových akcí?*
3. *Připravujete raději krátkodobé akce (přednášky, semináře), nebo dlouhodobé kurzy?*
4. *Provozujete stále stejné zájmové aktivity pro dospělé, nebo se snažíte zařazovat i nové a aktuální trendy v této oblasti?*
5. *Jakým způsobem probíhají Vaše zájmové akce pro dospělé?*
6. *Jak zajišťujete propagaci Vašeho zájmového vzdělávání pro dospělé?*
7. *Jakým způsobem jsou Vaše zájmové akce finančně zajištěny (popřípadě zda se na financování někdo podílí) a jak získáváte finanční prostředky?*
8. *Spolupracujete s jinou institucí, která se zabývá zájmovým vzděláváním dospělých? (Pokud ano, jakým způsobem?)*
9. *Přivítali byste k Vaší práci příručku, brožuru či manuál na přípravu zájmového vzdělávání dospělých, která by Vám pomáhala při Vaší práci, vedla Vás, korigovala nebo dokonce vyřešila nějaký problém, nejasnost, s kterou se potýkáte při přípravě nabídky zájmového vzdělávání pro dospělé?*
10. *Jakým způsobem si vybíráte lektory a na co se při jejich výběru zaměřujete?*
11. *Máte utvořen kolektiv vlastních lektorů nebo oslovujete i lektory externí?*
12. *Jste otevřeni nápadům ze strany lektora ohledně nabídky zájmového vzdělávání?*

13. *Jste schopni a ochotni se přizpůsobit potřebám a úrovni účastníků zájmového vzdělávání dospělých?*
14. *Získáváte od účastníků Vašich zájmových akcí pro dospělé nějakou zpětnou vazbu?*
15. *Za jakým účelem nebo s jakým cílem účastníci vyhledávají Vaše konkrétní zájmové aktivity a jsou účastníci spíše ženy nebo muži?*

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Kateřina Susová

Obor: 7501T001 – Andragogika (Mgr.A)

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Zájmové vzdělávání dospělých

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 72

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů české literatury a pramenů: 29

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 1

Počet internetových zdrojů: 16

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Dobromila Trpišovská, CSc.